

✓ 10289. II. C. v. 1. 2.

B U K V E

sa

Pomozh, inu Prid

Kmetam potrebne
ukupsloshene

sa

Slovenze

od

Joannesa Paula Jeschenagg

perviga Fajmefhtra

preden zefarfke kraleve Fare

Ullimie,

inu vuda zef. kra. Tovarshje deshels-

kiga Kmetuvanja u Grazi.

Pervi deil

od ofkerblenja tih Njiv.

V Z E L L I

per Joshephu od Bacho,
zefarfke krajleve Krafie Stifkauzu

I 8 2 I.

B U K V E

Omnia probate: quod bonum est, tenete.
I Thes. 5.

Vse pak iskufite: kar je prav, dershite.

SVOJI
ZE, SAR, SKI VI, SOKO, STI
TIMU
PREVI, SOKIMU
GO, SPODU GO, SPODU
JOANNESU

ZE, SAR, SKIMU ROJAKU, INU VI, SHIVAJ-
VODARJU OESTERREIH, SKE DESHELE,
KRALEVIMU ROJAKU VOGR, SKIGA, INU
PEM, SKIGA KRALE, STVA,

i. t. d. i. t. d.

Sazhetniku, inu Predstojniku zefarske kralove
Tovarshje deshelskiga Kmetovanja, u
Shtajerskim Vajvodarstvu.

Pervolila je **NJIH ZEŠARŠKA VI-**
SOKOŠT milostlivu moji ponishni profh-
ni, de je letem Bukvam, s' imenam, „Sa
Pomozh, inu Prid Kmetam potrebne“
perpuhenu pod brambo, inu varstvo **NJIH**
VIŠOKOŠTI na svitlobo stopiti.

Nemz ima sadošti bukov, s' katerih
se sna per svojmu Kmetuvanju poduzhi-
ti: Kakor pak Nemz obilnost, ima Slo-
venz pomankanje. Lete bukve so tedaj
ena pervina sa Slovenze, inu kaj potre-
buje vezh brambe, inu varstva, kakor enu
novizh rojenu dete! kir pak **NJIHOVA**
ZEŠARŠKA VIŠOKOŠT se je ozhe-
tovu persadela Tovarshjo sa Kmetuvan-
ja, inu polškiga dela u Grazi sazhetik
dati, inu jo po zelimu Vajvodarstvu,
tudi med Slovenze rastegniti, tok leta
per-

pervina per nobenimu bolshi, inu možh-
nejshi brambo, inu varstva najti nevej,
kakor pod perutami **NJIH ZE'SAR'SKE**
VIŠOKOŠTI.

J št ne rezhem, inu delezh je mi-
fel od mene, de bi lete bukve v' vukih
tega kmetovanja, inu polškiga dela, ka-
kor tudi v' jesiki, inu besedi kaj popol-
nama bile. Popolnamast v' eni, kakor v'
drugi rezhi zhaka na prihodnost, inu sato
sanefem se na spregled tih modrih. Le-
tu je faj moju veselje, de lete bukve v'
flovenškim jesiki, kateri she enu fkerb-
nu, inu modru pilo potrebuje, inu v' ka-
terim je taku teshku savol pomankanje
besede svojo misel, taku, koker je, isre-
zhi, te perve so v' ti rezhi, katere led,
zhe ne prelomjo, faj nalomjo.

Slovenzi, enu dobru, inu svestu
ludstvu, meni niso nesnani. Od presvet-
li-

liga nigdar posablejozhiga rajniga Zesarja
Joshepha II. Fajmafhter postaulen, sim
jest fkusi ofemnajt lejt njim v' stani
duhoufkiga pastirja flushil. S' lubesnio so
me v' zerkvi, ja per vfaki perloshnosti
pofhlufhali, inu se po moji besedi rau-
nali: Satu she sdaj savupam, de tudi te
vuke, katere njim pod mozhnim varstvu
NJIH ZESAR.SKE VISOKOSTI v'
teh bukvah naprej nesem, bodo rado-
volno gori useli, inu per kmetoufkimu
delu derskali.

Ukupsloshnig.

Predgovor.

Lubi Slovenzi!

Dobro kmetovati je med vsem ta nar bol potrebna vednost. Vsaka vmetnost ima svoje postave, kmetvanje tudi svoje: zhes te postave gresihiti, je sebe v' veliko shkodo postaviti.

Po usih zefarskih deshelah so take bukve na luzh pershle, is katerih se sna po postavah nature kmetovati vuzhiti, to je, semlo tako delati, kakor ona hozhe, inu more delana biti. Sami vi flovenzi, takih bukuv she nimate! Ali ste vi le ena zelo majhina peshiza ludi, de se na vas ni- ma gledati? Pol Shtajerske, inu Koroshke,

inu zela Krajnfka deshela je vaf polna. Vaf je taushent, inu taushent, ja vezh kakor en milion! tak' tedaj eno imenitno kardelo!

Bukve, katire fo vam dofihmal v' ro-ke dane, fo bukve svete vere, kerfhanfkiga vuka, inu poboshnasti ali andohti; takih bukuv pak, is katirih bi se snali kmetijo vuzhiti, ali katire bi vam per vafhiv vafk-danih potrebah na pomozh bile, vi ni-mate.

Prizhiozhe fo te bukve. Is tih se snate vuzhiti po postavah nature kmetvati, traunike ofkerbeti, shivino ter sdra-vo, kakor bolano dobro rediti, inu prav hifhovati.

Prejmite tedaj Slovenzi! te bukve is rok eniga Slovenza, katir drugiga dobizh-ka sa svoje delo, inu ukupslaganje tih bu-kuv ne sheli, kakor vafho voljo po tih vam danih postavah kmetvati, inu hifhvati.

Pogovor

med enim Gospod fajmeshttram, inu
kmetam.

Fajmeshter. Kaj tebi je, Anton?

Anton. Hvala Bogu! meni nizeh.

Faj. She en dober zhas saledujem, de
si shalotten, ali tebi per domazhji
ne gre prav?

An. Zhes to fe nimam pertoshiti.

Faj. Sta si s' sheno na fkrish?

An. Bog ne daj.

Faj. Se zhes otroke grimash?

An. Tudi to ne.

Faj. Si s' fofefko nifi na roko?

An. Vsi smo si med fabo dobri.

Faj. Tebi fe je tedaj na tihama kaka ne-
frezha pergodila.

An. Jes nevem sa njo.

Faj.

Faj. Tak moreh faj eniga tihiga zher-
va imeti, katir tvoje ferze gloda.
Lejta so pretekle, de jes tebe pos-
nam, vselej si bil vesel, inu sgovor-
ni mosh, inu sdaj so eni mezzi pre-
tekli, kar sagledujem, de se vse
tovarshnje tvegash, glava ti doli
vesi, tvoje besede so le redke, inu
smiram si v' mislih sakopan. Kaj ti
je?

An. Njekaj me pezhe.

Faj. Inu to je?

An. Zhe njim lih povem, pomagati mi
faj nemorejo.

Faj. Sakaj ne? Zhe ne popolnoma, faj
njekolzhkaj.

An. Me pak nesmejo drugim isdati.

Faj. Anton! sa koga me dershish, sa
eniga klepoteza?

An. Vejm, de so nash pastir, inu ozhe.
She dolgo sim sheljel od njih en
dober svet isprofiti; pak ena fra-
moshliivost me je vselej nasaj der-
shala.

Faj. Farman, inu ovza se nima pred faj-
meshtram, inu pastirjam framvati! V'
kaj sa eni rezhi shelish od mene
svet?

Ant.

An. Vti, katira me pezhe.

Faj. Ta je?

An. Sheft ali fedem mefzov je preteklo, kar fim bil v' mesti. Sim vidil, de fe tam vse drugazhi shivi, kakor per naf na desheli. Eni jesdio, drugi se vosjo po mesti; posno se vftane, k' dobro inu obilno oblosheni misi se vfedede, fe dobro je inu pije. Po jedi fe kvarta, inu v' vezher fe gre k' eni igri, ki fe ji komedia rezhe. Vse drugazhi moremo mi vbogi kmetj, pa kaj bi jes njim to pravil, faj vedo, kako shivimo.

Faj. To je, kar tebe grise?

An. Ravno to.

Faj. Tebe tedaj boli, de nifi gospod v' mesti?

An. Boli me.

Faj. Pokashi deteti lepo, rudezho inu rumeno jabuko, kaj bo ftorilo?

An. Roke bo ftegnilo, inu me sa-nj profilo.

Faj. Inu zhe mu ga ne dash?

An. Vrefhalo inu jokalo fe bo.

Faj. Inu zhe mu ga dash?

An.

An. Se bo veselilo, poskakvalo, inu jabuko po vseh straneh obrazhalo, inu ogledovalo.

Faj. Inu zhes en zhas?

An. Ga bo pokusilo.

Faj. Inu zhe najde de je gnilo, grenko inu tmerdlivo?

An. Ga bo od sebe sadegalo.

Faj Ne samiri Anton! ti si to dete. Ti mestno shivljenje le kje po verhu, po shkorji posnash, do musga ti ne prederesh; ti mitlish, de je vse tako lepo, veselo, inu zhisto, kakor je shkorja. Zhe bi ga pak od snotraj tako posnal, kakor je v' reznizi, bi ga od sebe sapodil, kakor dete rudezho, od snotraj pak gnilo jabuko, inu she sdaj bi roke k' Bogu vsdignil, inu se njemu sa to, de si kmet, sahvalil.

An. Menio?

Faj. Ne le menim, tega fim si svest. Ti vidish po mestih lepe, shtimane, vifoke, inu prevsetne hishe: ti menish, v' tih tami trezhni ljudi prebivajo. Kakor pak smert vse tukaj najde, tako so tudi vse druge zhlovesh.

veshke teshave doma. Ti mozni sidovi niso v' stani eniga pred smer-tjo obvarvati, tako tudi ne pred teshavami, katirim je vbogo zhlovestvo podversheno; inu le verujami meni, de vezh dobriga inu vezh sado-volnosti je v' vashih lefenih hifhah, kakor v' tim prevsetnim osidju: Vezh fols fe na en dan v' enim velkim mestu preliya, kakor v' tedni po kmeti-jah; inu zhe bi jes le hotel vse forte mestnih firot tebi narajtati, jes bi kraja inu konza ne najdel. Gotovo je, de v' vezhim mestu oblastniki, vishari deshele, drugi visoki, inu bogati prebivajo, pak leti ne shivijo tako, kakor si vidil. Nar vezhi dejl fo oni oblosheni s' veliko fkerbjo zhes deshelo zhuti, sa prid deshele misliti, njo vishati, inu regirati. Od jutra do vezhera fo v' kanzlijah, pifhejo, prevdarjajo, pravizo sposnavajo, praude doganjajo, dobre darijo, inu hude strahujejo. De fe po storjenim deli fkusi eno veselje ohladijo, njim je tako potrebno, kakor vam kmetam pokoj po teshkim deli.—

Kej

Kej se nar lepshi rezhi naredijo, ali ne po mestih? Vafhi rokodelzi (antverharj) niso senza proti unim, inu zhe kdo na desheli kaj lepiga, inu dobriga napravi, se je od mestnih mojstrov navuzhil. Mesta so kraji, v' katerih se vmetnost, inu rozhne dela zhedjo inu popolnamajo. Od zheterte ure noter do terdiga mraka fedijo per svojim deli. Vsi tedaj v' mesti, tudi ti visoki morejo svoj kruh v' putu svojga oblizhja safllushiti, tako kakor vi kmetj na desheli.

So eni tamkej sanikerni, kej pak tih ni? katiri drugiga ne delajo, kakor to, kar se vidi, namrezh posno vstajajo, na vse vishe se rasvirajo, dobro jedo, inu pijo, kvartajo, po kratkim zhafi, kakor jastrob sa golobami letajo. Leti pak meni drugazhi naprej nepridejo, kakor krefnize, posnalh ti to shival?

An. Dobro.

Faj. Kaj si per nje posebniga vidil?

An. De se sadej sveti.

Faj. Dolgo?

An. Le ene dni.

Faj.

Faj. Luzh njena se po tem sgubi, inu je kakor ena druga muha, inu zherv. Taki so ti prevsetni po mestih. Oni se en zhaf svetio, vse, kar je lepo inu shtimano, si omisljo; dobro jedo, inu pijo; se vosjo, inu jesdio po mesti sem ter kje; kir koli je kak' veselje, se perdrushio, igrajo, inu se rasvirajo sdnarmi, katire so poerbali. Kadar jih njim smanka, se sadolshjo, sadnizh pridejo dolshniki, njim vse sapro, inu vsamejo, de morejo od dobrot drugih shiveti, inu zhe dobrotniki njim nizh ne pervofhio, so berazhi.

An. Tudi na desheli se takim drugazhi ne godi.

Faj. Rauno tako. Zhloveshko shivljenje je sebi poufot enako.

An. Jes se tedaj ne bodem v' mesto podal.

Faj. Kako menish?

An. Jes sim she fklenil vse moje prodati, inu s' otrozi, inu s' sheno vred v' mesti shiveti.

Faj. To si ti she fklenil? Ti si fizer eden tih premoshnih kmetou moje fare pak to jes tebi rezhem, (mestno
B shiv-

shivljenje jes dobro posnam, kir sim ga trideset lejt skusif) ti nimash toliko, de bi s' tvojimi vred snal v' mesti shiveti. Katiri hozhe v' mesti ishajati, more ali visoko vuzhen biti, de flushbo dobi, ali more toliko taushent glejshitati, de sna sebe, inu svoize od zhinshou rediti, ali kako dobro rozhno delo snati.

An. Eno kakor drugo nesnam.

Faj. Sim posnal kmete, katiri dobrigafiti, so svoje prodali, ter so rajtali, de v' mestniski sukni je loshej shiveti, kakor v' kmetovfki. Sadnizh so to svoje sapravili, inu na berashko palzo pershli.

An. Tega jes nozhem, tedaj ostanem kmet.

Faj. Bolsi je, inu de mosh besede ostanesh, vdari mi v' roko! (*Njimu roko kushne, ter svojo v' njegovo poloshi.*)

An. En plat mojga ferza, hvala njim, inu Bogu, so osdravili, pak she en plat je v' kleshah.

Faj. Tudi tega bom isderl, zhe meni le po pravizi kleshe povesh, katire ga dershijo.

An.

An. Vejm, sdravivez (arzat) nemore bo-
lezhine zeliti, sa katiro nevej.

Faj. Inu ta bolezhina je? 591 07

An. De niso vsi ljudje kmeti. Ali bi ne
bilo bolshi, de bi vsi ljudje orali,
fejali, kruha, vina, inu vsiga perde-
lali? Vsiga bi bilo vezh, inu glada
bi se ne bilo treba bati. Sakaj toli-
ko gospode, sholnijov? sakaj toliko
drugih, katiri se kakor stenize, inu piav-
ke od kmetovske kervi redijo?

Faj. Lubi Anton! ti safegash, inu gri-
sefh v' tvojih perglihah, ali ti bofh
fkorej tvojo krivizo fposnal.

An. Sdaj se njim nima tako hitro pergo-
diti mene premagati, kakor per per-
vim.

Faj. She poprej.

An. Sakaj?

Faj. Kaj ne? ti si she sam per sebi fkle-
nil vse tvoje prodati, inu se v' me-
sto podati?

An. Sim.

Faj. Ta misel ti je pred drugim per ser-
zi bila?

An. Kaj pak de.

Faj.

Faj. Kaj je teshej is ferza, inu s' glave sbiti: eno perfezhno pred drugim lubesni-vo rezh, inu voljo, ali eno misel, ka-tira je le v' naglizi v' glavo ropnila?

An. Na to njim nizh nevej m povedati.

Faj. Zhe sim bil tak frezhen tebe od mesta odverniti, kamur iti si she bil faj sa terdno fklenil, sim tudi previshan, de bodesh lahko refnizo sposnal, de sam kmet nemore biti na sveti.

An. Hozhema viditi.

Faj. Posnash ti en zhebelni panj?

An. Kako bi tega ne posnal, kir jih imam vezh, kakor dvajlet.

Faj. To je meni ravno prav, bodesh te-daj tudi vedel, kolko fort zhebel v' spomladi v' enim panju shitejesh.

An. Tri forte: matizo, trote, inu delav-ne zhebele.

Faj. Ali tudi matiza inu troti med, inu vofek perdelujejo?

An. Leti ne.

Faj. Samo le delavne, ali gmej n zhebe-le?

An. Samo.

Faj. Kaj pak matiza, inu troti?

An.

An. Oni imajo druge opravila.

Faj. Kaj bi bilo, zhe ni matize, ne tro-
tov v' panju?

An. Pomerjejo, ali se sgrabijo vse dru-
ge delavne zhebele, inu na sadne
ostane panj prasn.

Faj. Sna pak matiza, inu troti bres delav-
nih zhebel biti?

An. Kakor delavne zhebele ne bres ma-
tize, inu trotov; tak' lete dve forte
ne bres tih pervih.

Faj. Tako je moj Anton! ne kmet bres
drugih stanov, ne drugi stanovi bres
kmeta snajo na sveti biti.

Kakor vse forte zhebele, pak
vsaka sorta po svojim opravili per-
pomaga, de se med, inu vosek perde-
la; tako med ludmi vsi stanovi eden
drugim v' roke feshejo, vsak stan
pak po svoji shegi perpomaga lubi
kruh perdelati, inu ga v' miru vshi-
vati.

An. Gospod ozha! jes sazhnem mojo ne-
spamet sposnati.

Faj. Poterpi, she dolgo nisma per konzi,
inu kraji.

An. Jes sim pak she previshan.

Faj.

Faj. Na pol, pa fhe ne sadofti. Povej, kej fe vse snajde, kar zhlovek, ter shivina potrebuje?

An. Na — inu v' semlji.

Faj. Prav. Stvarnik ni le famo slato, frebro, sheleso, inu kufer v' semljo poloshil, ampak vse, kar zhlovek, inu shivina potrebuje.

Semlja je fizer od njega oblagodarjena (shegnana), pak ofat, inu ternje bo rodila, zhe fe s' delam nesterstopi. Sato je pervimu zhloveku, inu po njemu pak nam vsm njo fkerbno delati sapovedano. Jo samoremo pak s' nohtami kopati, inu orati?

An. Ni mogozhe.

Faj. More biti mnogo orodje: motika, plug, brana, vosovi, i. t. d. Poprej pak, de fe orodje napravi, je taushent, inu taushent rok k' tim potrebno: Knapi, katiri shelesno rudo kopajo; Fushine, v' katirih fe ona kuha, od peifka, inu berne (vovka) lozhi; kovazhi s' velikimi kladili, v' katirih fe shelesne grude raskujejo; Kovazhi, katiri is fhin vam orodje delajo:

Kir

Kir ti vsi pomagajo zevoje delati; imajo zhas orati, kopati, inu sijati?

An. She ne.

Faj. Samore zhlovek biti bres vse odeje (oblazhila)?

An. Kako? bi ja od sime, inu mrasa poginil.

Faj. Tak je potrebna prediza, tkavz; shivar (shnidar), vsnar, inu zhevlar. Ali sna zhlovek pod nebam bres strehe prebivati?

An. Kam bi se pazh ob zhafi deshja, snega, inu viharjov vteknil?

Faj. So tedaj sidarji, zimpermani, tifhlarji, inu Bog vej, kaj sa ene shlahte rokodeli (antverharji), de zhloveku prebivalishe delajo, potrebni. S' eno besedo: nasho shivljenje je tako vboshno: de potrebuje taushent vmetnosti isvumlenzov, inu rokodelizov. Je mogozhe, de bi vsi ludje kmetvali?

An. Ni.

Faj. Sakaj ne.

An. Ali more tako biti, kakor je, ali se zelo kruh nebo perdelal.

Faj. Gotovo. Kadar nebo nobeniga, katir bi to k' obdelanja semlje potre-

treb-

trebno orodje delal, tudi nebo nobeniga, katir bi kruh perdelal, kir kratkonikar s' nohtami semljo kopati, inu orati nemoremo. Vsi rokodeli perpomagajo kruh perdelovati.

An. Pak viak po svoji vishi.

Faj. Ali je zhlovek sgol sam febi sadosti?

An. Zhe bi sverina bil.

Faj. Kir pak ta ni?

An. Potrebuje pomozhi, kakor fo nam she vezhkrat is prishenze povedali.

Faj. Kej pak pomozh najde?

An. Per svoji enakosti (glihi.)

Faj. Ludje fo se v' tovarshije podali, de bi eden drugim k' pomozhi bili.

An. Ref je.

Faj. Si pak vidil kedaj tovarshijo bres visharja?

An. Nigdar. Zhe sta le dva vkupaj, kakor per sakonju, je she eden vishar, sato nam vezhkrat povedo: mosh je glava.

Faj Refnizhno. Tovars'hija bres visharja bi bilo truplo bres glave. Sposnaj tedaj potrebo zesarju, krajlov, inu vojvodov, katiri sa prid, inu dobro

ze-

zele tovarshije zhujejo, inu fkerbijo, kako bi smiram bol tovarshiji k' bolshim pomagali, inu od hudiga, kar je mogozhe odvernili. Sato postave dajo, katire dershati vsaki vud tovarshije je dolshen, inu katiri jih nedershio, le pregreshe super zelo tovarshijo (sofejshino.)

An. Bres vsiga zvizla.

Faj. Si ti she vidil veliko tovarshijo ljudi, de bi vsi od perviga enako dobri bili ?

An. Nikoli. Zhe sta le dva vkup, si she nista enaka, to oni nar bol vedo, kir imajo is sakonfkimi veliko opravititi.

Faj. Zhe je she med dvema eden flabej, fhtivilo porednih v' veliki tovarshiji • nebo majhino. Sato more biti plazhilo, inu fhtrafinga (fhtrafa): plazhilo sa dobre, fhtrafinga, inu strah sa poredne. Ako bi to ne bilo, bi ti dobri, inu fkerbni le sa poredne kruh perdelali. Kadar bi ti dobri kaj glejshtali, bi malopridni kakor jastrob perleteli, ter vse perdelano, inu pervarvano vseli, inu zhe bi se njim

njim ti dobri v' bran postavli, bi bili od porednih poklani. Ne jes, ne ti, moj Anton! bi si najniga premošenja, inu shivlenja svešta bila.

An. Bog bodi s' nama!

Faj. Ni mogozhe, de bi zesar, krajl, ali vojvod v' vsakim koti svojih deshel sami bili.

An. Se vej, de ne.

Faj. Oni morejo tedaj take poslati, katiri zhujejo, inu fkerbijo, de bodo dane postave derslane od vsih, katiriso v' tovarshiji. Poslani morejo pravizo fkasati, hudobijo odverniti, dobre, inu fkerbne varvati, golufe, tatje, inu rasbojniko dati poloviti, inu po postavah shtrafati. Ako bi to nebilo, kaj bi tebi tvoj perdelan kruh pomagal?

An. Nizh: ali bi mogel s' porednim poreden biti, ali sraven svojga dela, inu kruha od glada vmreti.

Faj. Inu kadar bi vsi dobri od dela ostrafheni bili?

An. Bi bilo kmetvanja, inu kruha konz.

Faj. Poglej, kam pridemo, ako nebo drugih stanov kakor sam kmet na sveti!

An.

An. Naj le do vekoma per temu ostane.
Faj. Od njekedaj je bilo tako, de so se krajlestva od krajlestva, vajvodstva od vajvodstva, deshele od дешel lozhile, tako je tudi sdaj, inu bo smiram tako. Meje дешel morejo obvarvane biti, fizer nigdar ni miru, inu pokoja, ampak boj, inu vojska vezhna. Kadar bi si eno krajlestvo kaj perdelalo, pobolhalo, inu popravilo, bi sovraštники is drugih дешel perfhli, domazhe premagali, vse vseli, poshgali, inu vse poklali, ja vtroku v' maternim telef ne persanefli. Zhe bi jes tebi hotel povedati, kaj se je njekedaj, dokler ni bilo vse v' svoji lepi redi, godilo, bi tebi lasi po konzi stali! De mi sdaj snamo nash kruh v' miri perdehati, inu vshivati, inu de nitmo v' lako uro v' strahi vse nasho s' shivlenjam vred sgobiti, moremo hvalo vediti sholnistvu, katiro je sa to, de vunajne sovraštнике od domazhe дешele prozh derski, poredne pak v' дешeli vkroti. Ako bi meje tih дешel bile proste, inu odperte, ako bi
no-

noter v' dešheli strahu ne bilo, bi mi v' našhim shivlenje leshalost, ne pak veselje vshivali, sa katero je dober vezhni Bog ga nam faj dal.

An. Bodi njemu hvala, inu zhašt!

Faj. Med vřim taushent štvári, katire po řveti vidimo, je sam zhlovek s' darám pameti, inu s' shlahtno duřho krońan, sam zhlovek je samoshen řvojga řtvárnika řposnati, lubiti, inu njega moliti, inu samo zhloveka zhaka po ředajńimu shivlenju eno bolshej.

Od boshiga řinu Kristusa Jesusa rasodeta vera naš vse vuzhi, kar řmo dolřhni Bogu, oblařnikam, řebi, inu blishńimu. Potrebni řo tedaj taki, katiri nam lete dolřhnořti naprejnesho, k' řlushbi boshji naš vishajo, inu nam pomozhke k' našhimu isvelizhanju delijo, to je: morejo biti vuzheniki, duhovni, inu nameřtniki boshji, katiri řo delivzi řkrivnořti, inu mnogiterih gńad boshjih. Povej Anton, kaj bi bilo, ako bi vere, inu vuka na řveti ne bilo?

An. Ludje bi bili divjashina.

Faj,

Faj. Gotove so tvoje besede: Kakor pila sheleso gladi, tako dober, pamenten, inu boshji vuk zhloveka. Sa prizho fo nam tisti rodovi, katiri vere, inu nobeniga vuka nimajo: komej jih bodesh od shvine lozhil. Hozheh she tedaj, de bi sam kmet bil na fveti.

An. Bog obvari!

Faj. So tvoje prilike pametne, s' katirim si vse druge stanove, kar kmet ni, stenizam, inu piavkam perenakil?

An. Jih prosim, naj meni persanesejo, inu nikar vezh mojo neumnost ne oponosio.

Faj. Je sdaj tvoje ferze sdravo?

An. Vun, inu vun.

Faj. Bodesh boli sadovolen v' tvojim stanu, v' katirga te je previdnost boshja postavla?

An. Ne le enkrat, ampak vsaki dan se nji hozhem sahvaliti, inu s' veseljam pojdem k' delo, katiro mi je do danš od dneva do dneva boli imerdelo.

Faj. Vuzhi se ti, inu vsi tvojga stanu, de nimate vse, kar vam v' glavo perleti, ali en nespametni rezhe, sa resnizo der-

sha.

shati. Refniza ni tako ozhitna, kakor fonze. Sonze vsi vidio, katiri kol zelo slepi niso. Refniza pak je skrita, inu se le po velikim, inu dolgim iskanju najde. Vidish to hosto pred nama?

An. Jo vidim.

Faj. Zhe bi jes tebi djal: na enim drevesi v' nji vesi en shlahtni-kamen, ou taushente velja, katir ga najde, tega je. Kaj boish storil?

An. Jiskal ga bodem. Vsako drevo od kraja noter do konza bom obhodil, inu skerbno pregledoval; inu zhe ga pervizh ne najdem, bodem drugizh per kraji sazhel, inu zhe le sam nisim tak' frezhen ga najditi, bodem vso svojo drushino poklizal, de mi pomaga jiskati.

Faj. Tako skrita je refniza! ona ne leshi na zesti, de bi njo vlaki, katir po zesti gre pobral. Le po mnogim jiskanju, premishlovanju, inu prevdarjanju se ona najde. Sato, kadar tebi kaj noter pade, ali kaj slishish, nikar se na tvojo lastno pamet ne sanesi,

ampak pojdi boli pametne, vuzhene, inu prevdarne ludi prafhati.

An. Oni so mi danf eno luzh vshgali, katira zhaf mojga shivlenja per vsih zviblih mi ima ivetiti.

Faj. To luzh naj Bog vezhni poshle, ne famo tebi, ampak vsim tvojga stanu!

An. Amen.

Faj. De jes she kratko vse to, kar sma se sgovorila, tebi povem, je, kakor vsak stan ima svoje posebne opravila, inu dela, tak je tvoj stan od Boga odlozhen k' delo te semlje, inu k' perdelanju lubiga kruha. Sam kmetovfki stan pak ni mogozhe, de bi ga perdelal, vsi stanovi, vsak po svoji vishi, morjo perpomagati. Zhe bi vsi ludje kmetovali, kdo bi orodje, inu potrebno zevoje, kdo hishe, inu oblazhila delal? zhe bi vse ludje kmetovali, kdo bi vishal? kdo pravizi roko dershal? kdo hudobijo vkrotil? kdo vuzhil? Zhe bi vsi ludi kmetovali, kdo bi naf pred vunajnim, kakor notrajnim sovrashtnikam varval? Zhe bi vsi ludje kmetovali, kej bi vashe perdelke prodali? od kod dnarje vse-

vseli? s' zhem dazio plazhali? s' zhem kupili, kar se doma perpraviti nemore? Kakor je tedaj kmet na sveti potreben, tako potreben je vi-shar, oblastnik, inu varh: Kakor je kmet na sveti potreben, tako potreben je sodnik, vuzheniki, inu rokodeliz.

Vsi ti, inu mnogi drugi vam sa vashe predelke lepe dinarje shitejejo, s' katirimi vi si druge potrebshine perpravite, bres katirih vi kmetovati, inu kruh perdelati kratko nikar nemorte. Kakor matiza, inu troti, ako lih meda, inu voska ne perdelajo, ga faj pomagajo delati: tako drugi stanovi, ako lih ne orajo, kopajo, sejejo, inu ne shanjejo, ne kosijo, pomagajo kruh perdelati, inu ga morejo tako dobro, kakor vi v' putu svojga obrasa jesti.

An. K'temu smo vsi, kakor nam vezhkrat v' zerkvi povedo, od Boga obsojeni.

U v o d.

Semlo delaj, je Bog djal,
Shegnat' hozhem, kar bošh f'jal.
Skerbno delaj, ter ga moli,
De ti pošhle desha doli.
Skerbnim kmetam daje hleba,
Kir je treb'h napast' potreba:
De s'na dazio plazhati,
Tud' kaj feb' pervarvati.

Vfaki rokodeliz, katir hozhe dobro ishajati, more svoje delo is korenine vun vejdi. Kmeti! vi ste po vashimu stanu odlozheni k' delo semle: kakor zhevlar usine, tkauz prejo, inu kovazh sheleso more posnati, tako vi semlo. Semla ni vsa, inu poufot enaka (glih), tudi nima vsa enako delana biti, inu vlak kof semle ne velja sa vfako seme. Semla rodi obilno, zhe bo tako delana, kakor sheli, inu s' tem semenam obsiana, sa katiro re-
jo v' febi gleshta; sato morete, zhe ho-
zhe-
C

zheti po pameti kmetovati, vso semlo, ja vsak kof semle vashe kmetije, dobro prevdariti, inu njo posnati, po njeni naturi njo delati, inu is spodobnim sernam obfijati. Le tedaj, kadar bote vsak kof semle, kakor sheli, obdelali, bote saklade (shazhe) nashli, inu vsdignili, katre je nash milostliv Bog, inu Ozha v semlo poloshil, inu skrili; delo se vam bo bogato plazhalo, inu shule, inu put bote lahko posabli.

Perva Postava.

Od semle.

Semle je vezh fort, med vřim pak imash tri forte pomřiti:

I. Pejřhenzo.

II. Jilouko.

III. Gnilouzo, katira se tudi vertniza (vertna semla) imenuje.

Pejřhenza (kremeniza) je teshka, posebno kadar se v' nji ta vezhi pejřek snajde; pa je rahla.

Jilouka je terda, kadar je suha; pouska, ali masasta, kadar je mokra.

Gnilouza je nar bolřhi; ona ni preterda v' suhi, ne premasasta v' deshi, tudi ne preteshka. Ta sorta semle plazha seme, inu delo bogato. Sajde se, kadar se na eni, inu rajiti njivi vse tri forte po pravi permeri ykup smeshane najdejo, zhe vezh pak je gnilouze, ali vertnize, bolřhi je.

Pejšhenza ni sato preobrajtana, kir je pre rahla. Ona fizer rofo, desh, inu druge rezhi is podnebja lahko, inu rada prejemle, pa nje bliso ravno taku hitro vse vjide, posebno ob zhafu urozhine; Shitne koreninze tedaj vlahnejo, flama majhina, inu tanka, klaf pak, inu serno medlo oltane.

Jilouka je tudi flaba, kir, kadar je preluha, rofa, inu desh jo tesko predero, korenine shitne se ne morejo mnošiti, inu ne ras-fhirati, majhine oltanejo, inu le malo reje is semle šerkajo; sato ob fufhnim lejtj saftane flama, inu klaf majhin, serno pak medlo; kadar je pak mokro lejto, se mashe, inu voda se nemore odzediti, se skifa, inu shitne korenine gnijejo. To je urshah, de shito v' mozhernim lejtj na taki semli je redko.

Zhe bol se morejo shitne korenine pod semlo namnošiti, inu ras-fhirati, vezh reje najdejo, inu vezh po flami, klafju, inu sernu isrozhijo. Is tiga refnizhno sklenesh, sakaj de na pejšheni semli v' mozhernim lejtj vezh, v' preluhim

him majr: na jilouki pak v' mozhernim majn, v' ofusfnim pak vezh perdelafh.

Gnilouza, ali vertniza je ta nar bolshi. Ona ni preterda, ne prerahla, ona se rofe, desha, inu drugih rezhi po pravi permeri navsame, inu toliko od vsaki-ga ohrani, kolikor potrebuje, korewinze si pod tako semlo lohka smagajo, fhiroke, inu dolge postanejo. Zhe vezh je kore-ninz, zhe dalaj, inu fhiraj feshejo, vezh reje, inu pashe najdejo, vezh snajo tudi od nje klafu, inu sernu po flami poslata. Na taki semli je lejpo, inu visoko shi-to, inu tudi napeto, inu moke bogato serno.

Od sposnanja semle.

Ako ti semlo tvoje kmetije ne posnash, more tvoje delo na fkrish, inu v' pogu-bo jiti, inu si nemorefh toliko dobizhka obetati, kakor bi si ga, zhe bi semlo po njeni naturi obdelal. Sato more en do-ber, inu fkerben kmet semlo fvojih njiv, inu kmetije gruntati, de vidi, ali je vezh pejshenze, jilouke, ali vertne semle.

Ka-

Kako snash semlo sposnati?

Usemi eno lopato, vreshi s' njo sa eno ped globoko, inu shiroko semle, gledaj pak, de zelo vun dobish. Poloshi njo v' eno skledo, vlji vode gori, inu meshaj tako dolgo, dokler se je semla v' a svodenila. To kolno godlo vlji v' en star pisker, pusti en, ali dva dni stati, dokler semla na dno stopi, voda pak k' verhu: to odzedi, pusti pisker is semlo vred she ene dneve stati, dokler se semla osufhi, inu vterdi. Potem rasbji pisker, gledaj pak, de semlo v' grudi zelo dobish, poloshi jo na eno desko, inu jo posred doli rasreshi s' nosham. Na dno najdesh pejshenzo, kir je nar bol teshka, v' fredi jilouko, inu od sgoraj vertno semlo. Zhe je te nar vezh, je tvoja njiva dobra; zhe je vezh jilouke, je preterda sa osufhno, inu premokra sa mozherno lejto; zhe je pak vezh pejska, je prerahla, posebno sa osufhno lejto.

Pak nimash misliti: kakor je ena njiva tvoje kmetije, take so vse druge. Sna vsaka s' drugo semlo smeshana biti; ja se nadje na eni, inu tajti

ffi njivi, de je en kof bolshi, kakor ta drugi. En fkerbni kmet bo vse svoje njive na to rezhenovisho gruntal.

Zhe le najdesh, de tvoja njiva ni ta nar bolshi, kako jo snash popraviti. Ne is samim domazhim gnojam, s' tim se ne dajo vse podobne semle pobolshati, temozh en dober gospodar si ima fkerb persadeti, de jilouko bol rahlo, pejshenzo bol terdo naredi. Na jilouko navosi tankiga pejska, nar bolshi je ta is potoka; na pejshenzo pak jilouke, tedaj bode una bol rahla, ta pak bol svešana, inu terdej. Obedve te forte semle morejo bol rodovitne postati. Leto sniefhanje semle potrebuje dela, priden kmet pa se dela ne vstrafshi, temozh gleda na dobizhek.

Ena slata, vse hvale vredna, inu nar bolshi pomozh pejshenzo, inu jilouzo popraviti, inu pobolshati je Mergl.

II. Postava.

Od Merglna, ali Laporja. *)

Slato, al Mergl, kaj vezh velja?

Slato se shtima,

Mergl pak kruha da.

Lubi kmeti! komaj mi bote verjeli, kar jes od shlahtniga Merglna, ali Laporja, katirga dobrota, inu previdnost boshja toliko v' semlo nafhe Shtajerfke deshele je poloshila, vam bom povedal. Mergl je ta nar bol hvale vredna semla, inu nemore sadofci povsdignena biti. Bolshi je on kakor frebro, sla-

*) Po vsi pravizi snam Mergl Lapor imenovati; sato, kir vi vse podobe kamnov, katiri pod semlo terdi so, na lufti pak raspadejo, sa Lapor imate. Mergl je, dokler v' semli leshi, terd, faj se pak is sekiro posebno ta jilnasti da sekati. Kadar pak en zhas na sraki leshi, raspade, inu se rasmozhi. Enkrat pak sa vfelej pomnite, de ne vfaki kamen, katirga vi sa Lapor imate, je Mergl. Is lastnosti, katire Mergl ima, inu katire vam bodem povedal, ga bote od vashiga Laporja posnali.

slato, inu shlahtni kameni; kaj bi nam ti pomagali, zhe bi lubiga kruha ne imeli? Vi Mergl, inu Lapor sanizhujete, kir na njemu nizh ne ratte: Sejte pak na fam domazhi gnoj, kaj bote perdelali? nizh; gnoj smefhan s' drugo semlo da perdelk. Mergl tudi fam nizh ne velja, smefhan, inu podoran da dobizhka vezh, kakor domazhi gnoj, inu tudi na vezh lejt, kakor fizer gnoj, semlo pognoji.

Poskufite od perviga v' majhinim, to je, majhin kof ene njive s' njim pognojiti, inu vi bote se sazhdili, kako de bo shito lejpo, inu kaj bo raslozhika med shitam, katiro je na gnoj, ali na Mergl fijano. Srezhen je tajifti, katir Mergl na svoji kmetji najde, on najde slato rudo.

V' drugih deshelah kmeti, katiri ga na svojim nimajo, plazhajo, de ga fmejo kopati, inu ga s' velikim persadevanjam is globozhin kakor slato vlezhejo. Katir fi je le Mergl enkrat fkufil, inu vidil lejpi dobizhek, nima vezh miru, dokler ni vfo fojo semlo s' njim pognojil.

Sa vafho podvuzhenje vam hozhem pergodbo, katiro modri Pli-
nius

nius popishe, povedati. Ob zhasi Rimlarjov so bili eni kmeti, katirih njive so grosno rodovitne bile, pred velikim sbiralsham satosheni (to se pravi, kakor je med vsim stanovmi velika nevosfhli-vost, tako tudi med kmetam). Kmeti, katirih njive niso tako dobro rodile, so mislili, de uni, katirih shito je bilo lejp-shi, snajo zoprati. Ti satosheni so bili od velikiga sbiralsha pred se poklizani, de bi se savolo zopernije sagovarjali. Na mestu, de bi se s' besedo zhistili, so oni en kos Merglna, ali Laporja pred sbiralsho pernesli, ter so djali: leta je vsa nasha zopernija, tega mi is semlo nas-hih njiv smeshamo, inu od njega pride, de se nasho delo, inu trud bogato popla-zha, inu s' obilnim zhinsham poverne. Mo-dro sbiralsho je pametne, inu skerbne kme-te hvalilo, inu podarvalo, nevosfhlivim pak, inu toshnikam je sapovedalo k' unim v' sholo iti, inu se kmetovati vuzhiti.

Is tega se snamo dve rezhi vuzhiti: Pervizh lejpi dobizhek od Merglna, sa-volo katirga so eni nevumno sodili, de bi to ne bilo po naturi, ampak zopernija. Drugizh svoje njive s' Merglnam gnojiti
ni

ní donashino, ali novo domishlovanje, temuzh she pred rojstvam Jesufa Kristufa snano. Sakaj je bilo opusheno, ali posableno, se nemore prav vediti; ali skosi vedne vojske, ali prestavljenje rodov is ene deshele v' drugo, ali skosi velke prezefje v' Jerusalem? Sdaj modri, inu poskushni gospodarj na novizh svoje njive sazhejo s' Merglnam gnojiti, inu jes vupam, de vi Slovenzi! per tem ti sadni ne bote ostali.

Kej se Mergl najde? Mergl, ali Lapor se po vsih deshelah, nar vezh pak se najde v' tih, kir je lohka, bejla, inu sholta (ermena) jilovka doma. On se najde po grabnah, inu globozhinah semle, per potokah, inu krajah vode, kir sim ga she dostikrat nashel. Kadar taka voda, katira po bregu Mergl ima, v' jefeni, ali spomladi zhef traunik, ali njivo stopi, inu se raslije, je drugo lejto visoka, inu gosta trava, lejpo, inu bogato shito.

Pod semlo je on kamen, se pak da lahko kopati s' krampam, ali fekati is fekiro, posebno zhe je ta jilnasti. Kadar pa on eni zhas na podnebj, deshi,

shi, fonzi, vrozhini, rofi, ali mراسي leshi, raspade, inu te rاسمة, de je kakor tanka moka; zhe je pak moker, je masten, kakor shajfa. Vezhkrat sim vidil fhtepihe kopati, pa drujga ni bilo vun versheno, kakor te podobe kamen, katir se je zhes en zhas v' tanko semlo sprevergel.

Kakushne farbe je Mergl, ali Lapor? Mergl je mnoge farbe: On je zhernkast, plav, sivkast, ermen, bejl, inu rudezhkast. Ta nar bolshi je ta vifhnel (plav), potem ta sivi. V' zhafi se ena farba na samim snajde, v' zhafi smešana, de je en deil ta plavi, en deil bejli, en deil sivi, de verh eden drujga leshi, kakor listje pod drevjam.

Kako se sna posnati, de si pravi Mergl, ali Lapor nashel? Kadar si Mergl nashel, inu hozhesh vejdti, zhe je ta pravi, skusi ga na te vishe:

I. Smozhi kamen, katirga sa Mergl dershish, inu potipaj smozheniga; zhe je masast, inu polsek, kakor shajfa, je ta pravi Mergl.

II. Stolzi kamen, katirga mejnish, de je Mergl, v' moshnarj, prah more bi-

biti tanek, inu mehkek, kakor moka od shita.

III. Vsemi prah v' vuſte, zhe ſe jeſika, inu vuſti ſprijemle, kakor moka, imafh pravi Mergl.

IV. Poloſhi kamen, od katirga, zhe je Mergl, ſvedit hozheſh, na luſt, de roſa, deſh, inu mras lohko do njega pride, puſti ga en zhaſ leſhati; zhe raspade, inu prah je tanek, kakor moka, je v' reſnizi Mergl.

V. Na prah vlji hudiga vinſkiga jeſiha; zhe ſhumi, mehirze napravla, inu ſe vsdi-guje, ali kipi, je Mergl.

VI. Nar bolſhi ſkuſhanje pak je, zhe per Lahah v' ſhtazuni, ali v' apotekah ſa en groſh lozhitne vode (*Scheides wasser*) kupiſh; inu eno, ali dve kapelze na ſuh kamen, ali njegovu prah ſpuſtiſh; zhe možno ſaſhumi, kakor debi ſhivo apno v' vodo vergel; zhe mehirje poſhene, inu kipi; ali ſhe bolſhi je, de en kamenzhek v' glaſh, kir je lozhitna voda, verſheſh, inu zhe ſe po vodi kadi, nimafh nad reſnizhnim Mergl nam vezh zviſlati.

Koliko fort je Mergl, ali Lapor?

Posebno ga imash dve forte vediti. Perva podoba (forta) je apnenki, ali pejsfnati, druga je jilnati. Katiro podoba od teh dveh ga imash, le sgrunta tako: Vsemi lozhitne vode, inu versi en kolez Merglna v' en glash; zhe voda zeli kol poje, tako, de nizh kakor tanek pejsfek na dno glasha ostane, imash apnenki, ali pejsfnati Mergl; zhe pak kolna godla ostane, imash jilnatiga.

Sakaj se morejo podobe Merglna dobro posnati? Sato, de vesh, kaj sa eniga imash sa popravljenje tvoje njive oberniti. Ako je na tvoji njivi jilouka, tak' je preterda, kadar je lufha; premokra, kadar je deshouno lejto, na tako njivo moresh apnenkiga, inu pejsfnatiga sapelati, leta Mergl jo bode rahlo napravil. Zhe je tvoja njiva prepejsfnata, je tedaj prerahla, sapeli na njo jilnati Mergl, de jo bol sveshe, inu terdo napravi. Ti bi zhes postave nature delal, ako bi jilnati Mergl na jilnato njivo, pejsfnati Mergl na pejsfnato njivo sapelal.

Sato, ako hozhefh tvoje njive f' shlahtnim Mergnam ofkerbeti, lozhi dobro podobne Merglna, kakor tudi fortto semle tvojih njiv.

Kedaj se ima Mergl, ali Lapor na njivo sapelati?

Pejshen, inu apnen Mergl, zhe hitrej ga podorash, bolshje je. On nesme dolgo na lufti, rofi, inu deshi leshati, kir njemu to bolshi, kar ima, namrezh apno, vjide.

Jilnati Mergl more v' jefeni, ali po simi, posebno, zhe je fhe v' kamnih, na njivo biti sapelan, do ipomladi kamni raspadejo, inu se s' domazhim gnojam vred rastrofo.

Koliko se more od Merglna inu koliko od domazhiga gnoja na eno njivo sapelati? De poleg Merglna se tudi domazhi gnoj na njivo sapelati sme, she pamet vuzhi. Po velikosti, dolgosti, inu shirokosti njive more vsak gospodar prevdarti, koliko de sme Merglna gori sapelati. Zhe od Merglna sapela tri defet vosov, tako gnoja le defet vosov gre; zhe sapela dvajset vosov Merglna, tak'

tak' more le fedem vosov gnoja sapelati, to je, dva tretja deila Merglna, inu en tretji deil gnoja.

Ta nar vezhi dobizhek Merglna je leta, de on na vezh lejt semlo popravi, inu pognoji. Nafh gnoj pognoji semlo na eno, dva, ali nar dalej na tri lejta; Mergl pak narmajn na dvanajst, dvajset, ja kakor eni pravjo, tudi na trideset lejt. Med vsm tim lejtam ni treba vezh Merglna gori sapelati, pak faj vsako tretjo lejto s' domazhim gnojam pognojiti; pa je sadosti le polovizo tega.

Kaj Mergl, ali Lapor per njivah opravi? Ako ste se nad lejta, fkosi katire on svojo mozh na njivah iskashuje, zhudili, she veliko vezh se bote savseli nad tim, kar on opravi:

I. Mergl posufhi mozherno semlo, kir on obilno mokroto popije.

II. Merslo semlo on ogreje.

III. Jilnati Mergl sveshe prerahlo semlo, inu jo vterdi; apneni, inu pejsheni pa preterdo odmezhzi,

IV.

IV. Njivo od vse gnufobe, kakor je pirenza, inu druga shkodлива sel, sprosti, inu izshiti, shito je tedaj zhitlo.

V. Shito na njivah s' Merglnam pognojenih ima vezhi klaf, debelej serno, inu polovizo vezh se perdela, kakor na njivah, katire so s' gnojam is hleva pognojene.

VI. Serno na takih njivah perdelano je vezhi, inu tanhi je moka.

Kako dobro, inu lubesnivo je previdnost boshja sa naš fkerbela, de je tolko od tiga imenitniga Merglna, ali Laporja stvarila? Mi Slovenzi moremo posebno sanj hvalo dati, kir se veliko od njega v' naših krajah najde. Vi se pertoshite, de imate flabe njive, malo travnikov, de shvine nemorete rediti, inu de vam gnoja majnka. Timu vafhimu klagovanju snate proti priti is shlahtnim, inu vse hvale vrednim Merglnam. S' njim bote svoje njive bol pognojili, inu popravli, kakor s' domazhim gnojam; mersle bote ogreli, mozherne ofushili, nefnashne izshitili, terde porahlali, inu prerahle vterdili, shito bo vezhi, klaf dalej; serno

obilnej, bol napeto, inu moke bogatej. Ref je, de je dela vezh, pa to le en zhaf terpi, dokler so njive s' Merglnam previdene. En fkerben gospodar, katir vezh na dobizhek, kakor na delo gleda, se dela nevtrafhi. Leni, inu traglivi, katiri se raj per topli pezhi smradjo, se bodo meni posmehvali, inu moj vuk sa norzhijo derskali; ali njim se pak tudi prav godi, de nigdar krajzerja v' moihni ne glejhtajo, de sa viako dazio jih pride gosposkni hlapez zukati, de rastergani pohajajo, kakor berazhi, de oni, shene, inu otrozi tuhi, lazni, inu blede hodjo, kakor merlizhi.

III. Postava.

Od gnoja.

Skerbi sa obilni, inu mastni gnoj;
Bosh ti, 'nu tvoji glehtal v' trebuhi loj.

Refnizhna je le ta pripovist. Pusta, inu savolo pomankanja gnoja medla kmetija, inu njiva daje mali, inu slab dobizhek;

gospodar, inu drushina imajo mali, inu slab vshitek, morejo kumerni, inu sibi biti. Ako pak gospodar sa dober, maſten, inu obilni gnoj ſkerbi, de sna ſvojo kmetijo, kolikor potrebuje, pognojiti, bo semla rodovitnej, inu vſiga vezh par hiſhi; gospodar bo snal lepſhi koſe kruha, goſpodina pak vezhi, inu bol maſtne ſkleda na miso dati; ſe bo tedaj tudi deboleſt vſih redila. She is tega ie snate veliko vrednoſt gnoja, kakor tudi potrebo ſkerbi sa njega, vuzhiti.

Kaj ſe sna h' gnoju oberniti? Vſe rezhi ſveta, to je, is semle, vode, olja, inu ſoli; sa to je tudi vlaka rezh sa gnoj dobra. Zhe vezh olja, inu ſoli v' ſebi ima, bol je sa gnoj perpravna; zhe bol pak je rezh vodena, inu puſta, najn gnoji.

I. Sa gnoj je dobra ſzavniza, inu blato od vſiga, kar shivi.

II. Laſi, parkli, rogi, koſti, koſha, kri, ja tudi gnilo, inu perhko meſo.

III. Stare uſne, partene zape, inu vounate, vſi odreſki, katiri v' delavnizah

zah usnarjov, inu jirharjov od kosh pa-
dejo, pomije is kuhine, inu vezh takiga.

IV. Smeti, flama, listje, prapret,
drazhje jeushnato, inu smrekavo, hojko-
vo, borovo, kakor tudi ves drugi lejl
ras-fekan, inu gnil.

V. Pepel shivi, ali iskuhan, saje is
kuhne, inu dimnika, lug.

VI. Ogafneno apno, blato is zest,
is virtov (bajarjov), inu ribnikov, katiro
se ima en zhaš na kupi presulhiti, saliter,
sol, prah is gipša, inu is vsih drugih kam-
nov. Ako kdo shivine nima sadosti, se
more na eno, ali drugo visho vejdti gnoj
perpraviti, fizer se mu bo kmetovanje
flabo plazhalo.

Katira shivina pred drugo da-
je bolshi gnoj?

Shvina, katira bolshi rejo ima, inu
katira preshveka, bol mastni gnoj dela;
od shvine pak, katira flabo rejo ima,
inu ne preshveka, tudi gnoj ni tako pri-
den. Blato, zhe bol smerdi, bol sa gnoj
velja. Blato smerdlivo ima vezh olja,
inu soli v' sebi, kakor to, kir tak' mozh-

no ne smerdi. Postavim: kojnsko ni tako pridno, kakor govedno, pak tudi tak' mozhen smrad od lebe ne daje, kakor uno.

Po katiri redi se more shvinjsko blato v' dobroti verstiti?

Nar pridnishi blato je: 1.) Od golobov, inu vse kuretne. 2.) Od osla. 3.) Od ovaz. 4.) Od zhloveka. 5.) Od goveda, je pak bolsi od rejeniga, kakor od kumerniga. 6.) Od konjov. 7.) Od fvin. Zhe eden sheli, de bi gnoj ves glih dober bil, more vsiga na eno mesto snofiti, inu ga smeshati.

Na kaj se ima per steli gledati?

Ne dobi se fskosi vsako stelo enako dober gnoj, sato more fkerbni kmet tudi per steli red dershati. Jeshha da nar bol stelo, flama bolsi kakor prapret, inu listje. Potrebno je tedaj, de en dan s' eno, drugi dan s' drugo stelo shvini postelefh, tako bo stela v' hlevi smeshana, inu gnoj pride ves enak dober.

Od

Od gnojilha.

Pametni kmet bo gnoj tako dobro spraulal, kakor shito, ali dnarje, nespametni ga vershe kamer bodi, de se ga le isrok snebi. Kakor pak ta pametni sa svojo fkerb s' lejpshim shitam plazhan bo, tako bo nespametni s' porednisthim obilno pokorjen. Gnoj tedaj more svoj posebni kraj imeti, kamur se spraula.

Gnojna jama more biti na senzhnim plati. Zhe gnoj zeli dan na sonzi lesni, mu sonze, inu vrozhina to nar bolshi odvsame, namrezh olje, inu sol, inu ga posufhi. Od fuhiga gnoja ima semla malo dobizhka. Zhe ti pak le nimash senzhniga kraja, tak' morest okoli gnojne jame drevesa, nar bolshi je divje koltanje, nasaditi.

Gnoj se nima spravlati na kamne, inu pezhovje; sizer drujga ne ostane, kakor suha flama, inu drazhje, kir se vfa mast odzedi. Nar bolshi je, de se ena jama fredne velikosti fkopa na takim kraji, de tudi fzavniza is hleva se lahko noter steka. Shkodljivo pak je, de bi se ka-

kaki svirk vode, ali studenz v' gnojno jamo stekal; gnoj bo tedaj prevezh s'pran, inu pust, inu njive bodo malo dobizhka imele. Zhe pak le drugazhi nemore biti, morefh faj gledati, de gnojniza, katira fe is jame zedi, k' tvojmu pridu obernefh. Napravi si namrezh pod gnojno jamo travnik, na katirga fe bo gnojniza odzejala, inu tebi fhkodo s' vekfhi travo povernila.

Zhe fe pak gnojniza v' gnojno jamc prevezh steka, jo snafh k' tvojmu pridu oberniti; sapeli jo v' sodi, ali sanefi jo v' brentah po simi na njivo, katiro misliff v' spomladi posijati, tako njive ni treba potim s' drugim gnojam možno gnojiti; ali zhe hozhefh gnojnizo na trau-nike sapelati, ali sanefi, je tudi prav kafnovitno (dobizhliv), na to pak morefh pomniti, de jo ne sanefesh ob zhasu sufhe, inu vrozhine, ona je ojltra, bi tedaj travo, inu koreninze pomorila, temuzh to fe more ob zhasu desha fgoditi.

Kedaj fe ima gnoj vun pelati? Eni ga dolgo proprej, de ga mislio podorati, na njive spravljajo, inu ga pustijo v' maj-

majhnih kupzah leshati. To je napek, Sonze, inu srak (luft) gnoji to nar bolshi vsamejo, namrezh: sol, inu olje, potim semla famo flamo, inu drazhje dobi. Eni gnoj sapelejo po simi na njive, inu ga fkidajo na velike kupe. Zhe ravno to ni tako napzhno, kakor to pervo, je saj tudi fhkodlivo, kir smersujejo kupi, inu sima gnoji tudi fhkodje. Pa veliko jih je permorano k' timu, kir posnej nemorejo na njivo, rasen zhes travnike pridti, inu tedaj bi njim per travnikah vezh fhkode bilo, kakor gnoj na njivah prida pernese.

Kadar mislish svojo njivo prashiti, enkrat, dvakrat, ali trikrat; per katiri prahi imash gnoj gori sapelati? Ne per pervi prahi: gnoj savolo dalne lege prevezh sperhni, serno potem nizh mastniga gnoja ne najde. Bolshi je pak, de per drugi prahi pognojish, gnoj do tretje le malo sprahni, inu per ti tretji prahi bo she bol is semlo smeshan, de serno, kamor pade, gnoj najde. Zhe pak v' jeseni prashish, v' spomladi pak hozhesh sijati; moresh le per spomladanskim oranju gnojiti.

Koliko gnoja vsaka njiva potrebuje? Kir ni vsa semla enaka, tudi ne ime vsa enako pognojena biti. Ako bi vsako njivo enako (glij) pognojil, bi sebi veliko škodo storil, temozh se more na naruro semle gledati, kakoršine forte de je.

Rezheno je bilo, de so tri podobe (forte) semle; jilouka, pejshenza, inu gnilouza, to je vertniza. Po forti semle more gnoj dan biti. Jilouka desh, roso, inu druge rezhi is podnebja teshko prejme, kir je preterda; zhe jih je pa popila, pre dolgo ohrani. Ta forta semle more bol pognojena biti, kakor vertniza. Tako je tudi s' pejshenzo: ona je pre rahla, vse kar is sraka (lufta) dobi, nje vjide, sato more ona tako, kakor jilouka pognojena biti.

Se prasha; zhe bi kafnovitno, inu dobro bilo, te dve ispidene semle, namrezh jilouko, inu pejshenzo s' obilnim gnojam permorati, de bi bogato rodile? Modri, inu poskushni tiga nesvetovajo, oni pravjo, de je bol škodljivo, kakor pridno te for-

te semle s' gnojām k' rodovitnosti filiti, inu podperajo ivoje besede s' tim sroki (urshahmi):

I. Na tih semlah prevezh pognojenih preraste fhkodliva fel, inu korenine, kakor: lulka, steklesa, i. t. d., shito ni zhitto, ampak poluo glote.

II. Slama visoka sraste, serno pak je medlo, inu vboshno v' moki ostane.

III. Ob zhafi deshja, ali viharja se flama poloshi, inu s' klafam vred gnije.

Jilouka, inu pejsheza se ne dajo drugazhi popraviti, kakor de uno bol rahlo, to pa bol terdo napravish; namrezh de semlo smeshash, na jilouko tan-kiga pejska, na pejshezo pak jilouke navosish; ali na vsako forto semle to forto Merglna, kateri se po naturi njivi perleshe, perpelash, inu smeshash.

Gnilouza, ali vertniza, kir ona le po pravi permeri desh, rofo, fneshnizo, inu druge rezhi is podnebjā gorivseme, inu le po pravi permeri ohrani, kir ni preterda, ne prerahla, majn gnoja potrebuje, kakor une dve ispidene semle;

Postavim : ti imash tri njive enako velike, vsaka ima drugo sorto semle. Zhe ti na njive te ispidene semle na vsako dvajset vosov gnoja perpelash, tako ga po postavi nature na gnilouzo ni treba toliko perpelati, sadoti bo sedem, osem, k' vezhim devet vosov.

Tudi per rastrofanju gnoja se more pomniti, de se dobro rasgerne. Zhe v' kupizah ostane, v' mejf je pak vse prasno, je napzhno, inu shkodljivo : Dober gospodar ima na vse gledati, nar majnfhi shkodo ogeniti (ovarvati), inu se ne na svoje ludi sanesti, rasen, zhe jih je she po svoji roki h' svestim deli nevadil.

IV. Postava.

Od oranje.

Orazh! potreben, in' zhashtitliv je tvoj stan,
Kir perdelash kruha nam, in' feb' sa vsak dan.

Lubi kmeti! kaj bi bilo s' vami, ako bi pluga (dreva, ali orala) ne imeli?
Vezh

Vezh tefhkiga dela, inu vezh kervavih shulov bi bilo na valhkih rokah. Dalej bi k' delu vezh hlapzov, inu dekl, vezh najemnikov bilo treba, bol bi mofhna svenila, inu vezh bi pojedli. Komaj bi dvajset ludi to fkopalo na dan, kar s' plugam, inu s' enim param volov isorjesh. Plug je tedaj nebefhki dar; ne kakor de bi ga Bog bil is neba pustil doli pasti, temozh od konza so ludje s' njekakimi matikami semlo kopali, dokler je eden bil s' boshjo luzhio ras-svetlen, de si je plug domiflil. Kadar je on sazhel s' plugam delati, fo se njemu vfi fofedi posmehovali, inu fo plug sa igrazgo, zhloveka pak sa norza derskali. Leto pa ni dolgo terpelo, zhes kratko fo oni lejpi dobizhek pluga fposnali, fo si ga perpravli, inu mi smo bili taku frezhni, ga od njih poerbati.

Veliko med vami je fhe sdaj tako neumnih, kakor fo bili leti fofedi. Vi se vsmu, kar je novo, posmehujete, inu she pred savershete, kakor fte leto prevdarti, inu premifliti vtegnili. Poltavim, te lube posemefke jabuke (krumpir), katire je Bog dal zhes morje skus eniga do-

dobriga zhloveka perneſti. Kako ſte jih od perviga ſanizhvali? Is priſhenze (kanzelna) imo jih vam perporozhvali, vi pak ſte ſe proti poſmehvali. Njekatiri ſo vunder vbogali, poſkufili, inu to najdili, de ſo dobre. Sedaj jih pa vi toliko obrajtate, de bi poprej eno drugo ſorto ſhita ſjati opuſtili, kakor ta lubi krumpir. Zhlovek je ſato pamet is boſhjih rok prejel, de bi ſe zhes dalej bolſhi na duſhi, inu na teleſi ſnajdel; ſato tedaj poſkufite vie, inu kar je prav, to obdershite.

Kadar ſi ti ſvojo ſemlo ſpoſnal, kakofhine podobe de je, eno ſorto s' to drugo ſmeſhal, inu po naturi pognojil, ſtopiſh k' delo, katirmu ſe oranje rezhe.

Kaj je oranje?

Oranje je iſraſhenje, inu iſrahlanje terde ſemle, de ona ſamore is podnebja vie, kar nje rodovitnoſt da, na ſe vse- ti, inu po pravi permeri ohraniti.

Orje ſe tedaj is trejh urſhahou: I. De bo terda ſemla iſraſhena, inu ſrahlana. II. De roſa, deſh, tonze, inu luſt ſvojo mozh na-nji dopernaſhajo. III. De bodo ſhkodlive koreninze, kakor
je

je pirenza, romanz, uraniza, flak, ofat, i. t. d. ras - fekane, inu potergane.

Terda, inu šteptana semla se nemore desha, inu roše, katire semli šoli, inu olja donešejo, navseti; v' terdi, inu šlazheni semli šitne koreninze, ter te, katire po semli, inu te, katire v' semlo raltejo, majhine, inu kratke ostanejo. Vsako šito ima dve šorte koreninez: ene v' globokoti, ene po šhirokoti, ali ene v' semlo, druge po semli raltejo. Te, katire v' semlo raltejo, se imenujejo poglavitne korenine, katire po semli, so te štranške. Zhe je semla terda, inu šlazhena, so poglavitne, inu štranške korenine kratke, malo reje samore is semle fešati, inu le malo po šlami klafu, inu sernu dati; sato ostane šlama majhina, inu tanka, klaf kratke, serno medlo. Zhe pak semla je po pravizi rahla, snajo poglavitne korenine globoku, poštranške pak po šhirokim rasti. Zhe dalej šeshejo, bolšhi vshitek najdejo, vezh snajo klafi, inu serni pošfati, on bo dalej, to pa bol napeto, sato je na prav sorani njivi šlama debela, inu viška, klaf dolgi, serno debelo.

Is tega se vuzhite, de je napzhno, inu fhkodlivo preplitvo orati. Na robej je pa tudi pregloboko orati. Ako se pregloboko orje, se mertva semla vun vali: bolshi je pak vunder pregloboko, kakor preplitvo orati. Zhe bi se lih mertva semla vun obrazhala, ona zhes pol lejta na podnebji, od katirga foli, olja, inu vezh takiga dobi, rodovitna postane. Kadar postavim se en fhtepih (vodnak) kopa, fama mertva semla se vun mezhe; zhe en zhas na lufti lesi, oshivi, inu lepo selenje po nji rafte.

Kako globoko se more vfaka sorta semle orati?

Sploh je regelza, de se more fhest pavzov globoko orati, to je: pol zhevla. Tako tedaj se more orati gnilouza, ali vertniza.

Drugazhi pak se more jilouka, inu drugazhi pejsheza orati. Zhe bi ti jilouko preplitvo, inu pejshenzo pre globoko oral, bi febi fhkodo delal. Vfaka more po svoji naturi orana biti.

Jilouka ima leto naturo, de ona savolo svoje terdobe desh, rofo, inu ineshni-

shnizo tefhko na se vsame, inu zhe jih je pa popila, jih dolgo ohrani, voda v' nji se skifa, seme, namesti, de bi se zimilo, gnije, inu zhe se je le szimlo, koreninze gniloba rada popade. To forto semle morefh nar globokej orati, de se srahla, inu voda laglej odzeja. Sato je per nji prav potrebno, de so ogoni (ofredki) voski, inu visoki, rasgoni pak globoki, inu istrebleni. Per ti semli so niski ogoni, inu shiroki shkodlivi.

Drugo shego ima pejsfhenza, drugazhi njo morefh orati.

Ona je prerahla, rada popije rofo, desh, inu sneshnizo, pa per eni fredni vrozhini nje vse vjide, inu mlade shitne koreninze vlahnejo; sato jo zhes shtir pavze (zole) globoko nimash orati, de taj pod plugam terda ostane, inu potrebno mozho ohrani. Per ti semli morejo ogoni biti shiroki, inu niski.

Veliko kmetov se nozhe sastopiti na globoko oranje, temozh so si vsih sort isgovorov domislili, s' katirim hozhejo svojo nespamet pokrivati. Vam hozhent ene tih isgovorov rasloshiti, inu bote vidli, de zlo malo mozhi v' sebi imajo.

Eni

Eni pravjo: ako globoko vreshem, vershem s' plugam mertvo semlo vunkaj.

Leti eno malo sadenejo. Ref je, de fkosi globoko oranje fe mertva semla vun oberne, to pa tebi nizh nefhkodje, kir ta shiva, v' katiro feme, inu potim koreninze pridejo, od spodaj pade, inu potrebno rejo koreninzam daje, v' tim zhafi pak, de shito isori, bo ta svernena mertva semla, katira od sgoraj leshi, fkusi luft, fol, olje, rofo, inu desh oshivela, inu rodovitna postala. De ti mertvo semlo vun srijesh, fe le per pervim globokim oranju sgoti, per drugim, inu tretim ne vezh.

Eni fe globokiga oranja s' tim hozhejo vbrani, kir pravjo: imam flabo shivino, nemorem globoko vresati.

Ref je, de eni, kir imajo majhine travnike, malo fena, inu otave perdelajo, fo permorani majhino shivino rediti, pak tudi s' majhino shivino fe sna globoko orati, zhe tanke brasde vsemesh.

Shiroke brasde vresati je slo fhkodlivo; I. orje fe sato; de bodo malopridne

koreninze rasresane, rastergane, inu isruvane. Pod fhirokim brasdami ze le oftanejo, inu so poprej selene kakor shito. II. Orje se sato; de semla bol rahla postane, s' fherokim brasdami pak jo nizh ne israhlah, temozh fhiroke brasde lesbijo po njivi kakor vashe. III. Pod fhirokim brasdami ne sijesh, temozh sakopash, inu saloshish semenko serno, de more segniti. Pogledaj fhkode, katire si s' preshirokim brasdami delash. Pametni gospodar ne bo gledal veliko na en dan opravila, temozh bo fkerbel, de to, kar dela, zhitto dobro, inu po regelzi nature stori. Sastopni kmet vej, de is flabo shivino nemore globoke inu fhiroke brasde vresati; on vej, de fhiroke brasde so le k' veliki fhkodi, on bo tedaj tanke, inu globoke brasde vresal, inu febi k' velikim dobizhki svojo delo opravil. Nespametni pak bo fhiroko, inu plitvo oral, inu svoje njive le oderl, kakor konjederz merho.

Skoraj bi bil posabil, eno prav potrebno rezh povedati: namrezh, de ena sorta femena svunaj semle, druga noter v' semli sad pernele. K' tim sadnim flifhi korenje, repa, podsemelze (krumpir, podsemelike jabuka). Sa to sorta femena

fe

se more semla prav globoko orati; zhe globokej je semla rahla, bol te forte sad raste.

O d P r a h e.

Ali je dobro njivo pred fejtvo vezhkrat orati?

Sami dobro vejste, svoje njive sprashiti, ni le samo pametno, ampak prav nuzno, sato kir I. vezhkrat isorana njiva daje zhittej shito, kir fhkodlive korenine bodo na drobne kofe rastergane, inu ras-sekana ter jih gniloba poje. Sato, ako je njiva prerafhena, od muhzhha, perja, kokala, lulke, glote, inu vezh take nelnage, je potrebno tako njivo ne le samo po dolgim, ampak tudi po fhirokim orati, de korenine, ter te, katire po dolgim, kakor te, katire v' prejk leshijo, s' plugam bodo rasresane; ikosi to se plevize perfhparajo. II. Zhe vezhkrat je semla s' plugam prevershena, na vezh plateh ona desha, foli, inu olja, katiro je reja sa shito, dobi, lejpsfi, inu debelejshi serno dela.

Ne boj se, de vezhkrat preorana, inu prevershena semla bi bila prerahla.

Posebno per jilouzi to nigdar ni preobilno. Le per pefhenzi, inu gnilouzi bi snalo fhkodvati, zhe bi po fejtvi dolga fufha bila. Ako po fejtvi pak fkoraj deshujе, raste to lubo shito, de ga je veselje gledati. Zhe ti le morefh v' fufhi sijati, ali de po fejtvi se fufha sazhne, kako si snafh pomagati?

Vmetni, inu pametni kmeti so si eno orodje domislili, s' katirim, zhe fufha dolgo terpi, semla pa prerahla je, samorejo to prerahlo semlo vterditi, ali potlazhiti. To orodje je en valz pet pedidolg, inu pol druge debel, po dolgosti fhiroko prevertan. Skosi to lukno se dene ena shelesna sa en pavz debela fhtanga (drog), katira je na obedveh konzih na drugo sheleso, katira more podobo eniga pol obrozha imeti, pernarejena, sa ta shelesni obrozh, katir v' fredi eno rinko ima, perpreshefh konja, ali en par volov, inu valz po njivi gori, inu doli vlahifh, inu semlo, de nje mozha nemore tako hitro sbejshati, potlazhifh.

Njivo, katiro mislifh v' fpomladi obfijati, jo imafh she pred simo fprafhiti. V' simi rasresane koreninze konez

vsamejo, fegnijejo, inu njivo gnojijo, velike, inu debele grude rahle postanejo, inu raspadejo, sol, olje, inu fneshniza loshej v' semlo slese, inu njo rodovitno delajo. Skerbni kmet, katir dobizhek v' semli svoje kmetije jifhe, jo ne bo le po navadi, temozh po pameti, inu po postavi nature delal.

O d n j i v p o h r i b i h.

Bog je dal na sveti ne le raunine, inu doline, ampak tudi hribe, inu gore. Kakor na unih shito raste, tako tudi na tih, inu bliso lejphi. Raunine, inu doline imajo svoje nadloge, tudi hribi svoje. Ena nadloga, katira se po hribih vezokrat pergodi, je leta, de mozni deshi, inu naljivi semlo is njiv derejo, de drugiga ne, rasen pefek, inu mertva semla ostane. Leto sim jes vezokrat is shalostjo mojga ferza vidil, inu flifhal krizh tako posthkodvanih. Ali se sna per tim kaj pomagati?

Voda ima svojo tesho, inu po postavah te teshe more ona tezhi. Po krajih, po katirih ti sposnash, de ona tezhi more, vreshi globoke brasde, istrebi jih do-

dobro, inu zhe se sadelajo, naj se tebi nekar netopi jih na novizh istrebiti. Zhe ena njiva vso shivo, inu rodovitno semlo sgubi, inu drugiga ne ostane, kakor merta, inu pejsek, se tesko v' dober stan nasaj postavi, je potrebno vezokrat orati, dobro semlo gori vositi, jo prevrezhti, dobro, inu velikokrat gnojiti.

Sgoraj, kir sim od prahe govoril, sim djal, de njivo, katira se misli v' spomladi obsijati, je perdobitno, inu dobro v' jeseni sprashiti. Per tih na hribih mozno stermih njivah ne svetjem sprashiti, kir jesenski, inu spomladanski naljivi, inu deshi, tudi kadar sneg iskopne, snajo shivo semlo oprati, inu is sabo vseti; je bolshi, de jo zhes simo noter do sejtve tako pustish leshati.

Od ogonov ali ofredkov.

Praahajo eni, kaj de bi bolshi bilo, voske, ali shiroke, niske, ali visoke ogone, ali zlo bres ogonov orati? Drugi se nesmenio sa te praahanje, ampak orajo kakor je po desheli shiga.

Sna prav ali napek biti voske ali shiroke, niske ali visoke ogone delati, pa

tudi prav ali napek sna biti, bres ogonov orati; se namrezh orje po naturi semle. Kir pa na ogonih je veliko leshezhe, vam hozhem povedati, kaj sa ene ogone natura semle sheli.

Po rauninah, katire so bol ofushne, je dobro v' eni verstki bres ogonov orati, se bol hitro delo apravi, inu vezh shita perdela, kir ni rasgonov.

Per topli, ofushni, rahli, inu pejshe- ni semli, ja tudi per njivah, katire so mozno na fonzi, ali vetri, so potrebni shiroki, inu nizki ogoni, inu bi sebi veliko shkodo storil, zhe bi vofke, inu vifoke delal. Ofushna, toplata, inu pejshe- nata semla vse rezhi, katire is podnebjata prejme, rada od sebe da, inu spusti, so- sebnobno ob zhasi vrozhine. Ako bi tedaj vofke, inu vifoke ogone delal, tak' bi se deshnizata she prejd odzedila, inu vrozhinata bi premagala, shlahadne shitne kore- ninze berish vsahnejo, sato ta forta semle sheli shiroke, inu nizke ogone. Jilnata, inu terda semla se sa druge ogone perpo- rozhi. Ona deshnizata predolgo obdershi, posebnobno, kadar je prav premozhenata, vo- da se v' nji skifa, serno ali koreninze
gai-

gniloba popade. Ti bi ja super naturo semle grefhil, ako bi nje fhiroke, inu niske ogone delal, v' takih bi se voda fhe dalej sadershovala, tebi, inu tvojimu perdeliku fhe vezhi fhkodo napravila, sa to morefh per ti podobi semle vofke, inu visoke ogone, inu globoke rasgone delati, lete dobro istrebiti, inu po njivi vun vresati, de voda se v' rasgone iszedi, inu odtezhe.

Vi se vezhkrat zhes vafho tefhko delo pertoshite, ter mislite, de nobeden vezh ne terpi, kakor vi. Leto pride odtod, kir po fvejti nizh niste vidli, kako tefhko drugi fvoj kruh perdelati morejo. Ako bi si vi po fvejti bilikaj fkufili, bi rekli; nam se v' nafhkih krajih fhe kolj dobro godi. Se najdejo mozharine (mozherni kraji) v' katirih ludi prebivajo, inu tudi hozhjo kruh jesti. Kaj firote pozhnejo, de si ga perdelajajo? Oni globoko orajo, delajo vofke, inu visoke ogone, ter puttijo fhiroke rasgone. Rasgone oni sa pet, ali fhest pedi globoko iskopajo, inu istrebjo, v' te jamre nanofijo kamne, debeliga pefka, inu jeufhino drazbje, katiro v' vodi skamni. Od tih visokih ogonov, kateri vun vidio, kakor nafhi grobi po britofah, se voda, inu

mozhava szedi, inu sgobi: verh jeufhniga drazhja poloshijo vashe, na vashe pak nanosio rodovitno, inu shivo semlo, jo kopajo, nafijejo, inu shajnejo. Tako je glad, inu zhlovefhka pamet si domislila tudi po mozharinah febi ta lubi kruh perdelati. Jes vam to nalafh sato povejm, de nebote tako zhes vafho delo marmrali, v' drugih krajih fhe vezh kakor vi sa ta lubi kruh terpijo. Zhe le katir tako mozherino, od katire nobeniga dobizhka nima, v' pofestvi ima, fe sna is tega vuzhiti, kako de jo samore sa fvoj prid obernti.

Refnizhno je, de je treba dela, pa tudi te lejpe njive, inu travniki, katire nam kruh, inu shivini klajo (mervo, kermo) dado, fe nifo bres velikiga puta, inu truda napravli. Zhe bi nafhi itarifhi, inu dedizi od smerti vftali, oni bi nam fvoje roke, inu rame polno kervavih shulov pokasali, ter bi djali: ti kraji, katere sdaj lohko orate, inu kosite, fo bili nekedaj itrafhne, inu tamne gofhe, v' katirih fo le medvedi, inu vovkovi prebivali, fove, inu orli gnesdili: ti kraji, po katirih vi nar lejpfhi shito perdelate, fo bili gerdi koti, inu jame s' vedno mozhavo, v' katirih fo kazhe, inu shabe vrefhale. Mi smo ha-

ito

sto posekali, goshe istrebli, shtore, inu panjove iskopali: smo mokroto odzedili, globozhino ispolnili: smo vam s' nashim putam, inu shulami lete lejpe njive, inu glatke travnike perpravli. Kakor smo tedaj mi sa vas fkerbeli, fkerbite tudi vi sa te, kateri sa vami pridejo: to delo, katiro je nam ostalo, vi dokonzhajte, de svet po malim k' temu pride, sa kar ga je Stvarnik namejnil. Sdaj hvalo nashim ftarisham, inu dedizam vejmo, de so nam bolshiga sapustili, kakor so ga nashli, tako bodo nam tudi nashi nastopniki hvaleshni, zhe njim bomo bolshiga, kakor smo prejeli, isrozhili.

Koliko njiv se spodobi sa eniga kmeta?

Vi se posmehujete nad tim prashanjem, ter si mislite, zhe je vezh njiv, vezh se sna posijati, vezh shita perdelati, bol febe, inu svoje rediti. Kir je vezh shita, se sna vezh prodati; zhe je vezh denarjov, loshej se dazia plazha, lepsi tebe, inu svoje oblezhi. Vi ste sdaj zelo litanio dobizhkov nashiteli, ter mislite, de le en bebez (tumpez) kaj takiga prashati sa-

samore. Ravno tako, kakor vi, je Paul Fajdlazh mislil. On je imel veliko vezh njiv, kakor njegovi fosed Miha Prevdarnik, katir je komaj pol toliko njiv gleshtal, kakor Paul, inu je bol ishajal. Leto je Paulu možno po glavi hodilo, majn njiv imeti, inu per vsih rezheh bol ishajati! Paul je she vezhkrat sam per sebi Mihata zoper-nije, inu skrivnih vmetnosti, kakor je fizer med vami shega, obdolshil, ter je sklenil, Mihata sa te pomozhi poprashtati. Zelo sгодaj s'jutro je k' njemo shel, inu ga je posdravil:

Paul. Dobro jutro, lubi fosed!

Miha. Bog daj, lubi fosed,

P. Persanesi, de tebi tako sгодaj nadlego delam.

M. Ti meni obene nadlege ne delash, she je en dober zhas, de sim na nogah, inu sim se k' delo, kakor se sa kmeta rajna, namejnil.

P. Leto vidim, pa faj vupam, de eno dobroto, katiro od tebe, lubi fosed, shelim, mi nebofh odpovedal.

M. Bog nedaj! vsaki zhas moremo perpravleni biti, vsim ludem dobro sturiti, sa kolikajn vezh fosedu med sabo.

P. Ravno tvoja snana dobrota me k' tebi pershene, inu se veselim, pomozh od tebe sadebiti.

M.

M. Kar samorem, lubi fofed!

P. Jes sim mojo, inu tvojo kmetovanje premislil, inu sposnam, de ti per maju, inu majnfih njivah bol ishajsh, kakor jes, de njih vezh, inu vezhi imam. Imash ti, sna biti, kako fkrivno pomozh, s' katiro si vejsh pomagati, de tvoje njive bol, inu lejsh rodijo, kakor moje. Zhe kaj takiga imash, prosim te, povej, inu podvuzhi me, de, kir moje premoshenje zhes dalej bol doli jemle, zelo konz ne vsamem.

M. Ti mene sa velko rezh prafhsh, pa de od dolgiga stanja se ne vtrudma, vfedma se doli v' fenzo.

(Miha je svojo sheno poklizal, inu nji sapovedal, dober sajterk (frustek) sa obedva perpraviti.)

Jes per mojim kmetovanju obene fkrivne rezhi, inu pomozh nimam, sato jih vlakimu rad povejm, kakor pridgar boshjo besedo is prishenze.

P. To me veseli.

M. Jes sim vezhkrat sam per febi tvoje kmetovanje, lubi fofed! prevdaril,
inu

inu vejm ta pravi urshah tvojga flabiga gospodarstva.

P. Tak' tedaj sbe poprej bošh samogel meni pomagati.

M. Is ferza rad, zhe le hozesh gorivseti.

P. Nad tim ne zvizblaj.

M. Ti imash prevezh njiv.

P. Kako to?

M. Prevelikimu shtivili tvojih njiv imash perpifati de oflabish, ali zelo na kant prideh, zhe nebošh drugazhi sazhel.

P. Zhudno! Jes mislim, kir je veliko njiv, je vezh prostora, kir je vezh prostora, se sna vezh sijati, kir se vezh sije, se vezh shanje, mlati, inu hrani.

M. Vse to je reknizhno, ako bi semla bres gnoja, inu zhifiga dela samogla roditi; kir pak to ni, tak tamkaj, kir gnoja, inu praviga dela ni, se veliko semenkiga serna savershe.

P. Tega nemorem tajiti.

M. Na flabo pogrojani, ne prav, inu ob pravim zhafi delani, inu obfijani nji-vi je shito redko, inu serno medlo, kir seme malo reje najde.

P. Refnizhno.

M. De moje njive bol kakor tvoje rodijo, ne pride od fkrivne pomozhi, temozh

od tega, de fkerbim sa dober, inu maften gnoj, inu de samorem moje njive po potrebi gnojiti.

Oram, kakor natura semle sheli, inu vfako serno ob pravim zhafi v' semlo fpravim. Ti pak, lubi foled, imafh prevezh njiv, premalo, inu flabo shivino, tedaj tudi premalo gnoja. Ti komaj ob tretim, ali zhetertim leji eno tvojih njiv pognojish; orafh pak ne kakor semla hozhe, hitish od ene njive do druge, inu s' vfm tvojim hitenjam vunder ne obdelafh tvoje njive ob pravim zhafi.

P. Jes nimam per zhem vezh shivine rediti, tedaj fi tudi nemorem vezh gnoja perpraviti.

M. Sakaj bi ne snal vezh shivine rediti.

P. Kir imam premalo travnikov.

M. Si njih nevesh vezh perpraviti?

P. Kako?

M. Puti ene tvojih njiv sa travnike, ali jih s' detelo obsej, dobish vezh klaje, fi snafh vezh shivine, inu bol rediti, vezh, inu bolshi gnoj perdeleti, njive bol gnojiti, jih ob pravim zhalu orati, redkej sijati, inu vunder

bo gofhej, inu lejpfi shito, kir seme dobro semlo, inu obilno rejo najde.

P. Lubi Miha! meni sdaj ena velika luzh kakor flepimu, katir pervizh pogleda, gori gre, inu sposnam, sakaj je mojo kmetovanje na fkrish fhlo.

M. Dober Paul! ne veruj, de fim jes tebi she vse povedal. Ako hozhefh fe od kmetovanja vezh podvuzhiti, pridi ob nedelih po poldne k' meni, imam take bukve, katire fo fhe le na luzh perfhle, inu fo sa naf kmete pravo slato, is teh fe hozhema prav kmetovati, inu hifhovati vuzhiti.

P. Is ferza rad, ako fe le hozhefh s' mano muditi.

M. Sakaj ne? nepodvuzhene vuzhiti je dolshnost, inu delo te milosti.

Vi ste se od perviga fmejali, ki fim prafhal, koliko njiv ima en kmet imeti. Sdaj fhiroko sijate, inu ne veste, kaj odgovoriti. Toliko njiv tedaj more en kmet imeti, kolikor jih samore s' gnojam, inu delam po postavi nature prav, inu ob pravim zhafi obravnati.

V. Poftava.

Od femenskiga serna.

Kakorhino serno bodesh sijal,
Takohino bodesh v' kafhto djal.

Seme je serno, s' katirga druge femena enake perrastejo. Na njivi tedaj, katiro si s' jezmenam oblijal, nemoreth vupati pshenizo sheti. Seme le serno febi enako da. Kakor fe je kruh v' roki Jesusovi pogmeral, kadar je v' puhavi s' pet jezmenovim hlebam pet taushent moshov nafitil, tako se tudi serno na njivi po boshjim blagostvi (shegni) gmira, inu nam lubi kruh pernefe.

Vfako serno obitoji, is dvehi dejlov: is zime, inu moke; obedvoje je s' eno koshizo, ali lupino povito. Zima ima tudi dvoje v' febi. Kadar se ona sazhne preme kniti, gre eno vun is semle, to drugo v'

semlo noter. Timu, katiro is semle vun pride, fe selenje rezhe, is katirga flama, inu klaf perraste; uno, katiro v' semlo gre, fo koreninze. Kakor hitro to dvoje v' femenskimu sernu oshivi, potrebujeta svojo rejo, inu vshitek. Is zhefa fe pa redita, dokler sta she saperta v' lupini? Ona fe redita od moke. Kadar je ta she pozerana, pozhi kosha, selenje gre is semle vun, koreninze v' semlo, inu vsaki svojo rejo po svoji naturi v' lufti, inu v' semli jifhe. Sato fe vidi, de ena forta femenskiga serna lupino verh selenja prasno vunpernese; per drugih pak per koreninzah obleshi. Per vsakimu femenskimu sernu fe to godi, kar per pisanzih v' jajzeti. Pishe fe v' jajzeti od belaka redi, kadar tega smajnka, preklune lufhino, slese vun, inu svojo rejo na semli jifhe. Tako fe zima inu koreninze v' femenskim serni redijo od moke, kadar te ni vezh, pozhi lupina, inu morejo svojo rejo svunaj lupine jifkati.

She is tega fe vidi, de vsako serno sa feme ne velja. Serno sa feme more biti debelo, napeto, inu sdravo. Tako

serno ima sdravo zimo, inu obilno moke, kadar zima oshivi, najde ter selenje, kakor koreninze 'sadolti' reje, te bol, mozhne postanejo, uno fhiroko is semle perlese.

Medlo, inu lohko serno ne velja sa feme, zima (kal) malo reje najde, flabe koreninze, inu selenje vun pershene, inu potem je malo kadaj lejpo shito. Kakor zhlovek ali shivina, kadar je od perviga sapushena, de nima sadolti reje, na miru flaba je, inu se pozhasi popravi, tako se godi per shiti, ako je femenko serno lohko, inu medlo.

Prav neumno tajsti gospodarj obernejo, katiri lejpo shito prodajo, to flabo, inu poredno pa sa feme odlozhijo, sato hozhemo sdaj prevdarti, kaj sa eno serno sa feme velja?

Na kaj se ima per femenkimu sernu gledati? Na te okolstave:

- I. De je serno prav srelo.
- II. De je napeto, polno, inu teshko.
- III. De ni posthodvano ne na zimi, ne v moki, inu ne na lupini, ali koshi.
- IV. De je zhito, inu od vse glote profito.

Serno more biti srelo. Obena negodna rezh sa pleme in dobra, ne per zhlo veki, ne per shivini, ne per fadji, tako tudi ne per serni. Nesrelo serno je negodno v' zimi, v' moki, inu na lupini, inu ne more sa feme veljati; zhe te pa le sa feme odlozhi, bo tudi shito flabo, inu sanikerno. Vezhkrat fim jes vidil, de fe je shito na njivi komaj pobelilo, fo tudi she shajnije perstopile, inu ga shele. Is riga presgodniga dela pride, de serno ostane medlo, moke je v' njemu malo, inu she ta daje nesdravi krah, de ludi od njega sbolijo. Od presgodne shetve, inu zhe fe nesrelo serno sa feme odlozhi, pride drugo leito v' shito inetlivz v' pphenizo, inu jezhen, inu v' ersh, tajto dolgo, zhenkasto serno, katiro je kakor rog, inu te mu babji sob, ali rogata, erfh pravi. Pametni kmet bo tedaj shetvo tako dolgo odlozil, dokler ni shito popolnema dosorilo.

Semenko serno more biti napeto, polno, inu tesko is tega konza, kakor imo she sgoraj flifhali.

Semenko serno more biti sdravo na zimi, v' moki, inu na lupini, ali koshi.

Ako je zima (kol) poshkodvana, ne raste, ampak serno zelo fegnije, kakor zhe jajze je ofkrunjeno, kokush nizh ne isvali, temozh jajze konez vsame. Serno more biti sdravo v' moki, ako je ta poredna, ali de nje zelo ni, zhe lih zima oshivi, savolo pomajnkanya reje drugizh vmerje; ako je pak kosha ranena, vse vkup fegnije.

Seme more biti prosto od vse glote, inu nefnage, kakor torize, lulke, kokala, grahorja, inu kar je vezh take plashe. Kakorihno bodesh sijal, tako bodesh shel.

Is tega sposnamo, de na femenski-mu sernu je veliko leshozhe, inu de kmet, kateri po pameti misli kmetovati, veliko fkerb more imeti, de pravizhno feme dobi. Sato vaf hozhem sdaj vuzhiti, kako de se sna k' dobrimu femenu pridti. Vseme dela, inu zhata, se pak obedvoje v' drugim lejti s' zhinsham plazha.

Kako se sna pravizhno feme dobiti? Vish, k' dobrimu, sdravinu, zhittimu, inu neposhkodvanimu sernu
prid-

pridti, je vezh; jih vam hozhem povedati, vi pak si snalte tajsto isbrati, katira se vam bol perleshe.

I. De, dokler shito she na njivi stoji; ali kadar je she posheto, dash skusi tvoje otroke, ali posle is snopov to lepshi klasje sbirati, pustish dobro sufshiti, inu s' lohkim zepam ismlatiti.

II. Snope s' lohkim zepam mlati, inu serne, katiro je rado, inu bres tega, de si veliko filo per mlatenju persadel, vun skozhilo, sa seme ohrani.

III. Serne, katiro, kadar vejesh, nar dalje skozhi, je sa seme dobro, to medlo, bolano, inu oshkrunjeno pade bliso plev doli, to sdravo, polno, inu teskho pa v' steno shumi, lozhi ga sa seme.

IV. Tudi se seme kupi. Per kupi se more skerbno na dve rezhi gledati. Pervizh, de te seme od bol mersliga kraja kupi, kakor je tvoja kmetija. Ako bi ti od bol topliga kraja, kakor so tvoje njive, seme dobil, si bosh malo perdelal. Seme, katiro je v' toplim kra-

kraju rastlo, inu potim na merslejga pride, malo rodi. Tako tedaj gori-
anži nesmejo od poljanzov seme ku-
puvati, temozh katiri na rauninah, inu
poljah prebivajo, morejo od tih, ka-
tiri so po hribah, seme kupiti.

Drugizh se more na semlo osreti,
od katire hozhefh seme dobiti. Ako
je semla, na katiri je semenko serno
rastlo, bol gleshtana kakor tvoja, tak
si bofh malo popravil. Ti morefh
seme od flabej semle, kakor jo ima
tvoja njiva, kupiti. Kadar seme v'
bol topl kraj, inu bolshi semlo pride,
rodi obilno, de je veselje.

Seme more biti zhisto od lulke, gra-
horja, torize, muszhza, gloszhza, inu kakor
se ti nesnagi vsi rezhe, se sna zheniti,
inu iszhiltiti na reshetih, zhe se lih vse
ne da odpraviti, tak' faj to vezhi. Ako
pa le hozhefh prav zhisto, inu od vse
glote prosto seme imeti, daj ga ikosi otro-
ke po simi sbirati,

Vezhkrat se vi zhudite, sakaj vfake
forte serno na vashih njivah poufod enako
lej-

lejšo ne rodi? Postavim: ti misliš eno tvojih njiv s' pšhenizo obfijati, pa tudi še poprej vejšh, de nebo lejpa. Od kod to pride? Poslušaj: Vsaka sorta shita drugo rejo is semle potrebuje; ena sorta vezh foli, olja, tanjši semle, inu vezh desha, druga od vřiga tega majn sheli. Vsaka njiva pa nima teh rezhi po enaki permeri v' febi, ena ima majn, ena vezh. Tudi ne vsaka njiva, ja ne vsaki kof ene njive ne gleshta enakofhino semlo; po enih krajih je semla bol rahla, po drugih bol terda, po enih je jilouza, po enih pejšhenza, tako tudi vsaka sorta ne najde sa febe poufot enako rejo. Po enih krajih ima pšhenizhno serno sadosti reje, pak ersheno ne: po drugih krajih ima ersheno serno obilno rejo, pa pšhenizhno ne, kir pak korenine sadosti reje najdejo, je le-
po shito.

Ali je dobro eno sorto femena na eno, inu tajřto njivo vedno fijati?

Kadar se ve, de ta sorta shita na ti njivi dobro rodi, vunder ni varno, ja
ze-

zelo fhkodlivo njivi, ako bi na njo vedno s' tajlto obfijal, sato kir bi koreninze vfo rejo popile. Od perviga bi shito bilo lejpo, v' drugim lejto flabo, v' tretjim bi she nizh nevelalo. Kniga shita koreninze le svojo febi nuzno rejo poferkajo, to drugo pustijo na miri, sato fe v' drugim lejti she druga forta shita fijati more. Is tega fe vidi, de ena forta femena fe le spodobi eno lejto, inu pred tretjim, kakor vuzheni pravjo, ne vezh fijati.

Kaj sa eno shito vfaka semla sheli? Ni vfaka semla sa vfako shito. Ersh inu ovel fe sa rahlo, inu peifheno, frednjo, ne prevezh pognojeno njivo perporozhita. Pfheniza, grah, lezha, inu profo pak shelijo tefhko semlo; polebno pak fe ima njiva, na katiro fe misli profo fijati, poprej dobro isprafhiti. V' gnilouzi, ali vertnizi vfako feme dobro rodi.

Od ajde.

Ajda je tezhno shito, da dober kruh, inu okufne shganze, katiri sa vezh ur zhloveka fitjo, inu mozh k' delo dajo.

Zhe-

Zhebele, posebno zhe njeni zvet mras, ali jug ne vmori, imajo na nji to nar boljši pašo, inu obilno medu perdobijo. Njene koreninze, inu sterniške gnojijo njivo, inu ni tako sbirliva per semli, kakor drugo shito. Sadosti tedaj se nam perporozhi.

V' pufti, medli, inu pejšheni semli nobena sorta shita tako dobro ne parma, kakor ajda. Vezhkrat she fim jo v' famimu pejšku, kamor njo je veter sanefel, nafhel, je bila polna, ne visoka, pa faj bogata v' serni. V' dobri semli israfte visoka, pa rada poleshe, inu ni veliko dobizhka; obilno tedaj nje gnojiti ni varno, vpizhlo gnoja plazha obilno.

Ajda dolgo zveti, se tedaj na sor vřakiga serna ne more zhakati, fizer se pervizh srele serna ofujejo. Kadar je vezhi dejl serna zhernkalt, drugi erjav, flama pak se sazhe rumeniti, je zhaf sheti. Po enih krajih jo kosijo, po drugih shanjejo, po enih piplejo. Kositi jo je nar flabej, vse serne, katiro je rahlo, odleti, kir bo s' koso mozhno strefena, boljši je njo sheti, she boljši pipati, posebno kadar se s' njo rahlo ravna. Koliko ajde ob-

obleti, posebno kadar je polna, vidimo po njivah, po katirih smo sheli, de je vse seleno. Is tega moremo doli vseti, de imamo s' njo, kar je mogozhe, pikro, zhedno, inu rahlo obrazhati.

Kakor dobro je ajdovo serno, tako malo flama velja, ona nima obene mozhi v' sebi, inu vboga je shivina, katira jo more jesti. Slama sa drugo ni pridna, kakor sa stelo, inu gnoj. Bolshi pak je flama fiberfke (moshkavitarske) ajde, katira se od svoje deshele, is katire je do nas pernesena bila, fiberja imenuje. Serno je bol sivkasto, ali pepelnato, kakor od nafhe, bogatej rodi, mrasa se tako hitro nevstrafhi, inu nje tako mozžno ne shkodje, inu flama je bolshi sa klajo. Dobro bo, zhe se bolste s' njo previdili, zelo varno je sa te kraje, po katirih so sgodni mrasovi (flana).

VI. Postava.

Od fejtve.

Per fejtvi eni k' svoji lastni shkodi veliko semena savershejo, kir tam, kir bi ime-

imeli redko sijati, gosto; tam pak, kir bol gosto, redko sijejo. Sato sejtva tudi svoje postave ima, katire vam hozhem povedati.

337 1 22 10 V

Po pusti, terdi, inu masasti, ali mozherni semli se more gosto sijati. V' semli, katira je pusta, shitne korenine malo reje najdejo, flabe, inu tanke saltanejo, inu nepershenejo veliko vezh klafov, kakor te eniga. Kedar semla je terda, mnogo serno vun nemore, kakor v' masasti, inu mozherni mnogo segnije, tako she pamet sapove, de po tih fortih semle more gostej serno pasti, kakor po dobri, inu maltni. Pod dobro semlo shitne korenine dolge, debele, inu goste israsstejo, potrebujejo tedaj tudi vezh prostora, kir eno serno vezhi flamo, inu klaf poshene savolo obilne reje, katiro korenine pod semlo najdejo. V' tako semlo more seme redzhi sijano biti. Ako bi se v' to semlo pregosto sijalo, eno drugo sadufhi, ali pa shito poleshe, tedaj pa flama, inu klaf perhni. Zhe kmet hozhe po pameti, inu naturi semlo obdelovati,

jo

jo more posnati, ako ne, se delo k' fhkodi, inu na fkrish opravla.

Vuk sa sijavza.

Sijavez sna, ako dobro ne pasi (ahta) veliko serna savrezhi, inu veliko fhkodo delati; sato on more gledati, de serno ne prevezh na kup, inu tudi preredko nevershe. Ako je feme prevezh na kupi, se sadufhi, ali pa koreninze, kir so pregošte, so si na poti, de ne morejo ralti, ali ena drugi rejo kradejo, tedaj vse nizh nevelja. Kadar pa preredko vershe, veliko semle prasno ostane, si je svest majn serna, majn flama, majn dobizhka. Le neumni mislio: sijati ni obena vmetnost (kunsht).

Kadar so fhiroki ogoni, sijavez pa majhine postave, inu kratke roke, ni sadosti, de on po strani ogona stopi, on she more po fredy ogona iti, inu sijati. Kadar je pak velki, inu dolgo roko ima, je sadosti, de po obeh stranih ogona hodi, on feshe do frede. Na svojo pelt more sijavez fkerbno gledati, de on vsakobart,

kolikor je mogozhe, enako (glih) sagrabi, smiraj v' enaki vishi reko steguje, inu v' enakimu shtivilu mezhe, ja tudi, de svo- je shtopinje enako hitro, inu enako rasen stavi, kakor je sazhel. Ako on drugizh vezh sagrabi kakor pervizh, inu po shtivilu majn is pesti vershe, kakor pervokrat, more sejtva vegalta, inu shtantova, to je ne poufot enakoshina biti; bo po njivi tako viditi, kakor de bi kdo rastergani shakel po zetti vosil, inu serne trofil. Prav sijati je lejpa, inu vse hvale vred- na vednost.

Od namakanja semenskiga serna.

Vsi modri, sferbni, inu skufhni gos- podarji, ako so si lih per mnogih kmetovskih delih na skrish, saj te per timu ssternejo (sghihajo), de kmet, katir svoje feme poprej, de ga seje, namozhi, vezh perdela, kakor uni, katir serno tuho seje, kakor ga is kashte ali shitnize vsame. De pak tudi vi, sa katirih dobizhek sim te bukve pisat, bote vejdlj, kako, inu na kaj sa eno visho se to godi, vam ho- zhem povedati.

Sgoraj ste flisjali, de semenfko ser-
no more biti debelo, napeto, inu tesfko;
v' takimu je veliko moke, inu zima
sdrava, inu kadar zima v' semli oshivi,
koreninze, katire so she v' zimi, obilno
reje najdejo, bol mozhne postanejo, inu
kadar v' semlo pridejo, hitrejrastejo. Se
tedaj prafha; ali se sna fkosi naturne re-
zhi pomagati, de zima v' serni fhe vezh
reje dobi, de po tim bol zherstvo, inu
lepshi pogajna, de vezhi klaf, inu bolshi
serne pernefe? Vfi, katiri so se tega
fkufili, pravjo, de se trud, inu delo obil-
no plazha. Sato vam hozhem ene take
pomozhke, katiri se nar. zenej napravjo,
povedati.

Pervi perpomozhik.

Vsemi kojnfke fige bres ftele, tedaj
le famo blato, to deni v' en zheber, vlij
vode gori, vezhkrat smefhaj, inu pusti
dva tedna dobro pokrito stati. Odzedi
godlo fkosi resheto, inu daj godlo enkrat
per ognju dobro savreti; odstav, daj ohla-
diti, inu v' to dobro ohlajeno godlo ver-
si seme, pusti ga dva ali tri dni nama-

kati, prezedi skosi rešheto, serne pak deni na lufti presufhiti, toliko de se vkup ne sprime, inu loshej seje.

Drugi perpomozhik.

Kupi, ni slo drago, per Lahih en sodez faji od smolenk (Stienruß), zhe so možno v' grudah, jih rasbji, zhes faje vlji devet firtelnov krova (ako le pol sodeza vkupish, vlji tudi le polovizo vode), inu meshaj dobro. Kadar se je ta zherna godla ohladila, vlji mersle vode noter, de bol tanka, inu redzhi postane, inu pusti jo eno nozh inu en dan stati, pa med tim zhasam jo vezhkrat smeshaj. Potim jo vlji zhes seme, to naj se eno nozh, inu en dan namaka, po tim zhasu odzedi zherno vodo, posufhi serne, de se ne bo eno drugiga dershalo, ali pa zhe je sejtva pred rokami, tankiga pejska v' mejf smeshaj, de loshej sejesf. V' fajah namozheno serno se more bol redko sijati. Saja ima veliko olja, da zimi dobro rejo, sato ona možne korenine, inu shiroko sel pogajna. Ta perpomozhek je vse hvale, inu nasleda vreden.

Tretji perpomožnik.

Vsemi deshnize en firtel, inu pol libre ali funta falitra na en mezn (vagan) serna. Zhe pak le pol mezna (mirnik) imash sijati ena res (zhetertelz) falitra. Deshnizo smeshaj is falitram, to naj tako dolgo per ogni vreje, de faliter se rastopi, vlji tedaj deshnizo is falitram vred v' gnojnizo, v' to versi tvoje seme, pulti de se shtir, inu dvajset ur namaka, potim prezedi fkosi resheto, deni posushiti, de se serno eno drugiga ne dershi, kadar seješh.

Je s'he vezh takih perpomožnikov ali pomagaviz sa lemenfko serno, pa so drashej, inu vmetnišhi.

Od zhafa sa fetvo.

Ne vsako seme se ob ravno tajstim zhafi seje. Ena sorta semena je bol rahliga, drugo bol terdiga shivlenja; timu ne shkodje ne mraf, ne sima: unimu shkodje oboje, sato se sna eno seme v' ješeni, drugo le v' spomladi sijati.

V' spomladi se seje oves, proso, turfhiza al korusa, lezha, grah, inu druga sozhiva. V' jeseni pak psheniza, ersh, jezhmen. Tudi v' spomladi se sna to troje sijati, pa nigdar ni tako lepi dobizhek, kakor od jesenske setve. Posebno kadar je jesen lepa, inu topla, se shito dobro saštavi, koreninze mozhne postanejo, inu globoko v' semlo feshejo, pogajajo v' spomladi mozhno flamo, dolgi klaf, ktir obeta lepo serno. Vse to per jari setvi nemore biti, kir per nje shito hitrej raste, flama je tajnski, klaf majnski, inu serno drobnej. Pamet naf tedaj vuzhi, de se psheniza, ersh, inu jezhmen ima v' jeseni v' semlo spraviti. Zhe je pa jesen bila premokra, ali zhe je osimno shito zhesimo pod snegam konz vselo, ali zhe v' jeseni nisi mogel vse njive obfijati, je tudi dobro, de jih v' spomladi zelo sгодaj obsejesh.

Per sejtvi, lubi kmeti, veliko prasnih ver imate; vi gledate na njekake ure, tedne, dneve, inu zhasse, vam je sa vse to vezhi fkerb, kakor sa dobro sejtvo. Eno seme sijete ob mladim meszi, se ga pa nevupate sijati, ob shopi; drugo sijete

G

ob

ob fhepi, pa ne ob ftarim. Vi zelo na Svetnike pomnite, ter pravite, na ta dan je dobro to feme fijati, pa fhkodlivo, zhe bi kako drugo feme fijal. Kaj she ima Svetnik, inu nafho delo na njivah, travnikah, inu po vertih sa eno sveso? Ako bi she le potrebno bilo na vse to gledati, bi naf gotovo lubi Bog, ktir nam hozhe kruh dati, od tega, kakor od drugih rezhi bil podvuzhil. Bog pak nam ne ene zherke ne rezhe, de bi bilo dobro, ali fhkodlivo na dneve, ali mefze per fejtvi gledati; ja veliko vezh naf miloftlivi Bog po modrimu Salomonu v' Pridgari XI Poftavi drugazhi podvuzhi, kir pravi: Ktir na veter gleda, ta ne feje: inu ktir oblake ogleduje, ta ne shajne. Sgodaj fej tvoje feme, inu v' vezher ne pufti tvoje roke pozhivati, (to je, kadar je zhaf, inu vreme, ter hiti) sakaj ti nevesh, katiro bo bol pognalo, to, ali uno, inu zhe bo oboje vkupaj, bo fhe bolfhi.

Vfaka forta femenskiga serna ima svoj posebni zhaſ ga v' semlo ſpraviti; kadar je tedaj zhaſ, vreme ſtreshe, inu semla je vdzelana, pojdi, inu ni treba v' pratiko ſhpegati ſa dan, ſeji tvojo serno, ter ſe ſpomni: zhe ſi lih tvoje delo dobro opravil, faj is tega nizh nebo, oko ga Vligamogozhni ne oblagodari, kakor ſ. Paul rezhe: Ne ta, katir fadi, tudi ne ta, ktir poliva, je kaj, ampak Bog, ktir raſt daje. Tvoje poſijano ſeme potrebuje vle po pravi permeri, lonza, inu deſha, to dati, ſtoji le per Bogu.

Od Snetlivza.

Snetje je bolesen v' ſhiti, katira ali klaf ſpazhi, de je vel zhern, de zhe ga ſtereſh, namelti moke eno maſalto, inu ſmerdlivo faj vidish.

Vi, lubi kmetji, to bolesen dobro poſnate, inu tudi ſhkodo veſte, katiro ona vam napravi. Vaſhe njive v' zhaſi vun vidio, kakor de bi jih naleſh is ſnetlivzami bili obſijali, inu to ſdravo serno, katiro perdelate, je zhernkalto, kakor de

bi ga po fajah bili valali. Vi se med fa-
bo sprafhujete, od kod ta bolesen pride?
Vi jo surazhate na njekaki desh, meglo,
podnebjje, inu sonze, eni jo jifhejo v'
semli, drugi v' gnoji. De vi le vfelej
svunaj vas, inu nigdar v' vas urshah jifhete!
De fnetlivz vashe njive prevsame, fte vezh
vi krivi, kakor vse drugo. Vi se persa-
devate pomozh super fnetlivza dobiti, pa
nimate eniga zhloveka, katir bi vam to
pravo povedal. Ako vi leto, kar vam
bom povedal, gorivseli bote, inu kar fim
is mnogih bukuv vkupsbral, kakor zhebela
med is rosh, bo fovrashnik fnetlivz k'
vafhimu veselju od vafhih njiv prozh po-
tegnil, inu vi bote dobro, lepo, inu obil-
no vezh serna perdelali.

Od fort, inu sposnanja fnetlivza.

Snetlivz je dvojni, eden ta fkriti,
drugi ta ozhiten: tiga vflako dete posna,
vniga pa veliko kmetov neposnajo. Vam
k' pridu hozhem eniga kakor drujiga po-
pisati.

Ta fkriti ima lete snaminja na febi:
I. flama, na ktiri je fnetlivi klaš, je mozh-

na, debela, inu kratka. II. Kadar je pſheniza odzvetila, je ſnetlivi klaſ zhernkaſto ſelen, farba na plavo vlezhe, inu klaſ ſaſtane majhin, inu medl. III. Kadar ſnetlivi klaſ med perſtami rasmefſh, ſmerdi, kakor merha, katiri dober nuſ imajo, ga od delezh vohajo. IV. Serno ſnetlivo je bol kratko, okroglo, inu lohko, kakor to ſdravo. V. Zhe ſnetlivo serno med perſtami ſterefſh, nameſti moke je zhern maſaſti prah, katir; kadar na ſdravo serno pade, ga ispridi, inu ni ſdravo ne ſa zhloveka ne ſa ſhivino. VI. Kadar ſe ſnetliva pſheniza mlati, mlatizhi, ako ſe lih belo oblezhejo, pridejo is poda, kakor de bi is dimnika padli.

Ta ozhitni ſnetlivz ſe kmalo perkaſhe, kadar pſheniza zveti, klaſ je medl, inu ſe vidi, kakor de bi poln ſaji bil. Med vſim ſhitam je pſheniza nar bol ſnetlivzu, ali ſhe ſkritimu, ali ozhitnimu podverſhena, bol pa goliza, kakor reſniza (reſouka), oves, inu jezhen bol kakor erſh.

Od ſhkode ſnetlivza.

Ako lih ta ozhitni ſnetlivz vſe ispridi (ſkaſj), flamo, klaſ, inu serno, on ſaj
nig-

nigdar toliko fhkode nam ne napravi, kakor ta fkriti. Ta ozhitni na njivi konz vseme, kadar je fuh, ga veter ras-shene, ali ga pa desh rastepe, inu faj per kruhi, inu sa druge lejta fhkode ne dela, inu ga tudi nigdar nifim toliko na njivah sagledal, kakor vuniga fkritiga. Ta pak je prava kuga sa shito, posebno sa lubo pfhenizo. Kakor od kushniga zhloveka vfa hifha, ja zela fofeska sboli, inu vmerje, tako sna eno famo fnetlivo serno, posebno ta fkriti fnetlivz pfhenizo ene hifhe, ja zeliga kraja ispriditi, ali spazhiti. On bo poshet, inu sapelan na fkedem ali pod, bo mlaten, kakor to sdravo shito, pod zepam pak pozhi, inu na katiro sdravo serno njegova faja pade, tajsto drugo lejto fnetlivo postane. Satega volo, kadar se je on enkrat ene kmetije podstopil, ga teshko odpravi, terpi defet, dvajset, trideset lejt, inu gre naprej, kakor rod od roda. Ako kmet hozhe pfhenizo prodati, kupez jo kmalo posna, kir ni rudezhkasta ampak sivkasta, perterga per zeni, kruh ni perjetn, je nesdrav, inu zhernkast.

Isvirki, is katirih fnetlivz pride:

Bog, kater hozhe, de bi nam dobro bilo na fveti, je tudi fkerbne moshe dal na fvejt, katirim ste se vi, lubi kmetji, v' ferze vsmilili, ter so oni, kir vam zhafa majnka, si persadevali, svirke, is katirih fnetlivz pride, isgruntati, inu so tako frezhni bili, de so ene svirke, zhe lih ne vse, nafhli. Lahko pak je, kadar se enkrat lukna najde, sadelati.

I. isvirk.

Ta prefgodna shetva, zhe se shito poprej poshanje, kakor je popolnima dosorilo. Na zelimu fvetu ni ena nesrela rezh sa pleme dobra, tudi eno negodno serno ne, inu zhe se le feje, rodi fnetlivza.

II. isvirk.

Kadar po shetvi dolgo deshuje, de snopi nemorejo v' stavah ali kopizah, ne v' kosouzah se fufhiti, inu od prevelike mokrote se zimijo.

III. isvirk.

Kadar snopi na fkedni dolgo v' kup leshijo, posebno zhe niso dobro fuhi slc-
she-

sheni bili, se ogrejejo, inu potijo. Ta put serno popije, inu njemu fhkodje na zimi, inu moki.

IV. isvirk.

Kadar se femensko serno na mokrim kraji ohrani, mokroto na se potegne, splefne, inu ispridi zimo, moko, inu kosho.

V. isvirk.

Mozhava, zhe ni vfa, je faj nar vezhi isvirk prihodniga fnetlivza, kir se on v' shitu vezh po mokrih, kakor po fuhih njih vah vidi, inu najde.

Moshje, od katirih fim vam sgorej pravil, fo sheljeli svediti, od kod fnetlivz pride; ali kir mi nemoremo vfiga s' nashmi ozhmi viditi, fo si take glashe ali fhpegle perpravili, katiri majhino rezh velko pred ozhi postavjo. Zhe bouho, al vufh fkosi taki glash pogledafh, se bo tebi velika, kakor ena fvina vidla, zhe fvino pogledafh, se ti bo vezhi kakor vol vidila. S' takim glasham fo oni femensko serno ogledovali, inu fo vidili, de po enih sernjih gobe rastejo.

S' gobo obrašeno serne fo oni na posebni kraj sijali, inu kadar se je pšheniza v' spomiadi fklafovala, fo samiga fnetlivza sagledali. Is tega fo oni po pameti fklenili, de fnetlivz pride v' perhodnim lejtis is serna, ktiro ali je bilo nesrelo posheto, ali v' štavah, inu kosouzah ni bilo dobro pofufheno, ali v' fkednih mokro na kup djano, inu dolgo leshalo, ali je serno na mokrih krajih bilo hranjeno. Goba tam rafte, kir je mozherno, mozha va je bliso vfaki rezhi fhkodliva, rasje sheleso, inu jeklo, sa koliko vezh more shlahtni zimi, moki, inu koshizi v' femenfkimu seruu fhkodliva biti.

P o m o z h e k i.

Snetlivza sa vfelej od fvojih njiv prozh dershati, ali zhe je v' shiti, fe ga snebiti.

Sdravivez, kadar je urshah bolesni svedil, bo lahko potrebne sdravila naprej pifal, inu bolnika osdravil. Tako tudi moshje, ktiri fo isvirk fnetlivza isnajdili, fo nam pomozhke povedali, s' ktirimi sa vse-

vfelej samoremo fnetlivza od hiſhe odgnati, zhe ſe je k' nam pertepel, ali ſa smeraj k' hiſhi varvati.

I. Pomozhek.

Nigdar ſerno letaf perdelano ſupet ne ſeji, temozh ono naj bo faj lejto ſtaro. S' tim ſe ſa vfelej ta bolesen odpravi. Kmeti ene vafi ſo po fnetlivzu velike firote poſtali, njim pak je en dober moſh fvetval ſerno lejta ſtaro ſijati, k' velikim veſelju ſo bili od fnetlivza reſheni. Goba, od katire ſte ſliſhali, od ſerna prozh pade, inu ono osdravi. Sato ſe ima od tega lejta tolko ſhita perhraniti, kolikor vſaki gospodar prevede, de ga bo drugo lejto ſa ſeme potrebuval.

II. Pomozhek

Nesrelo ſhito ſanaprej fnetlivza dela, ſato ſhito ſa ſeme puſti na njivi dobro doſoriti. Obena negodna rezh ſa pleme ne velja, tedaj tudi nesrelo ſerno ne.

III. Pomozhek.

Serno, katiro ſa ſeme odlozhifh, ohrani na ſuhim kraji, nar bolſhi je na takim, kir veter do njega pride.

IV.

IV. Pomozhek.

Slifhali ste, de shito po mokrih, inu vodenih njivah je rado fnetljivo. De se po takih mokrih krajih pred fnetlivzam varje, se more globoko orati, ogone vsdigniti, rasgone s' matikami istrebiti, vodo odzediti, ne pod plug sijati, temozh pod brano. Ako se na takih njivah pod plug sije, pade serno prevezh na mozhavo, inu rodi fnetlivza.

V. Pomozhek.

Ako se le fnetja drugazhi snebiti nemoreh, se kupi feme od eniga kraja, kir vesh, de shito nigdar fnetljivo ni bilo. Per ti kupzhiji pa imash fkerbno pomniti, kaj sim sgoraj vuzhil, kadar sim od kupa femenskiga serna govoril. Zhe pak savolo pomankanja dnarja femena vkupiti nemoreh, tak daj fkosi otroke, ali na njivi, ali she is fno pov to vezhi srelo, inu sdravo klafje sbrati, na vetro fushiti, inu na zhisto pomedenim fkedni, kir nizh fnetliviga prahu ni, omlatiti.

Katir bo po tih rezhenih pomozhkah delal, tiga shito od fnetlivza nigdar nebo fbo.

sbolelo. Jes fim she dobre lejta gospodar, inu imam to veselje, de v' mojim shiti snetlivza, kugo vsiga shita ne najdem, zhe fo lih okoli mojih njiv pshenize snetlive bile. Snetlivz se berfh vseje, kakor hitro de se na njivo perkashe. Ako bote vi tedaj fkerbno vafho semenfko serno pred njimu obvarvali, sdravo sijali, bote veselje imeli, inu lepo perdelali. Kako shino se seje, tako se shanje; ako se snetlivz seje, ali je zhudo, de se snetlivz shanje? Sim rekel, kadar se snetlivz ene hishe podstopi, ga je tesfko spraviti, on terpi pet, deset, dvajset, inu trideset lejt. Na ktiro serno snetlivi prah ali saja pade, serno sboli, inu snetlivo postane. Vezhkrat se gospodarj zhudijo, de psheniza, katiro fo od drugih krajov kupili, kir snetliva ni bila, na njih njivah snetliva je postala. Zhe bi pak prav bili spremislili, de shakli, v' katirih fo seme pernesli, ali perpelali, inu sejveniza, is katere fo sijali, fo bili od snetliviga prahu oprasheni, bi se ne zhudili. Kakor tesfko se stenize od hishe spravjo, tako tesfko snetlivz; sato, ako ti le nimash drugo, kakor to od snetliviga prahu oprasheno serno sijati,

poslushi se eniga, ali drugiga od tih pomozhkov.

I. Pomozhek.

Vsemi toliko pshenize, kolikor je mislish po jutrajshnim sijati, vsuj njo v zheber, kad, ali drugo posodo, vlji mastne gnojnize gori toliko, de zhes pshenizo stopi, vezhkrat smeshaj, inu pustti serno fhtir inu dvajset ur, to je, nozh inu dan namakati. Potem odzedi gnojnizo fkosi resheto, serno pak, katiro je na resheti ostalo, na fkednu rasgerni, inu potrosi ga is shivim apnam, katiro je na lufti ali sraki raspadlo, meshaj dobro, de bo vfako serno s' apnam povalano, daj ga toliko fushiti, de se serno serna ne bo dershalo, inu samoresh sijati. Per setvi pa gledaj, de nebodesh proti vetro sijal, fizer imash dosti apna poshirati. Vfako seme se sna tako sa setvo perpraviti, ono dobi gnoja, lepshi raste, inu tize, inu mishi serno per miri pustijo.

II. Pomozhek.

Vsemi na en mezn femenskiga serna dvajset liber ali funtov bukoviga pepela,
vl-

vlji pet inu dvajset firtelnov vode gori, inu puſti pet, ali ſheſt dni ſtati; potem odzedi lug, pepel pak oſtane na dno poſode. Lug ſkerbno pokritiga ohrani, inu kadar ga miſliſh k' pridu oberniti, vsemi pol od njega, perſtavi ga, inu ga daj saureti. Kadar vre, vlji v' ureliga dve ali tri libre ali funtov ſhiviga apna, perlji toliko od mersliga luga, de dobro mlazhno poſtane. V' mlazhno godlo verſi tvoje ſeme, daj ga namakati, de ſe po ſredni permeri napije, prezedi ſkosi reſheto, deni ſerno toliko ſuſhiti, de ga lahko ſejeh.

III. Pomozhek.

Po meri tvojga ſemena vsemi vgaf-neno apno, perlji toliko vode, de godla ſrednje goſhave, to je ne pretanka, tudi ne pregoſta poſtane. Verſi potem ſeme noter, vſe vkup dobro ſmeſhaj, inu puſti ene dobre ure ſtati. To ſlabo, inu iſprideno ſerno bo po godli plavalo, je na peſi lahko, inu nemore godlo predreti, polovi ga, inu ga ſa ſvinje ali kure oberni, le ſamo ſerne, katiro na dno poſode najdeſh, ſa ſeme odlozhi. Zhe pak tajſto

serne, katiro sgoraj plava, hozhefh shivini dati, ga morefh poprej savolo apna v' zherstvi vodi isplakniti.

Ti tri pomozhki so lohki, nevsamejo veliko zhafa, ne dnarjov, inu so she mnogimu gospodarju lejpi dobizhek k' hifhi pernefli, tudi vam bo pomagano, inu fnetlivz od hifhe savernen, ako bote eno ali drugo fkufhali.

Sdaj vam le fhe hozhem povedati, kaj se je meni s' enim kmetam pergodilo, katir je v'fako lejto, zhe ne vezh, gotovo toliko fnetlivza na fvojih njivah glefhtal, kolikor dobriga shita. On se je meni v' ferze v'fmilil, kir je malo prodal, inu pa fhe to sa malo zeno. Kupez, zhe je le p'fhenizo sagledal, je vejdel, kej je ofhkodvana. Jes fim njemu vezhkrat povedal, kako bi fi snal pomagati, pa se stare fhege dershozh nigdar ni po mojim vuki ftoril, inu je od lejta do lejta vezh fnetlivza perdelal. On je vedel, de se fnetlivz odpravi, zhe se p'fhenizhno serne is shivim apnam potrofi, inu feje: to je enkrat ftoril, inu na ti fejtvi fim ga jes narajmal.

Jes,

Jes. Ali se vam vashe perfi nevfsmiljo, kir proti vetru sijete, ter toliko fhkodliviga prahu posherete?

Kmet. Kaj hozhem gospod Ozha, ali je meni tega posherati, ali pa fnetlivza terpeti.

J. Vi ste she lansko jefen, zhe mi je prav, pfhenizo s' apnam sijali.

K. Sim.

J. Vam je kaj pomagalo?

K. Nizh ne posnam.

J. Tak tedaj tudi letaf vam nebo pomagano, inu tako dolgo ne, dokler od te nespametne, inu fhkodlive navade neodftopite, nesrelo, inu negodno shito sheti. Komaj se je pfheniza pobelila, fo tudi she shanjize na njivi, inu jo poshanjejo.

K. Jes se tozhe bojim, inu morem hititi ajdo v' semlo fpraviti.

J. Tudi v' kosouzi vas sna boshja roka is ftrelo sadeti. Otrozi morejo na ozheta savupati. Savolo ajde ni treba vfo pfhenizo v' dveh, ali treh dnehi

posheti, vi tako hitro nemorete vso posijati. Sato snate ta nar lepshi kos pshenize tako dolgo pustiti stati, dokler popolnema dosori, inu jo sa seme obernite.

K. Sa volo moje presgodne shetve fnetlivz kar nepride v' pshenizo, temozh more she moja semla taka biti, de je shito fnetlivo.

J. Perjatl, vi po krivizi vafho semlo dolshite. Moja ter vafha semla se vkup dershita, inu faj jes nimam nigdar fnetlivza v' pshenizi.

K. Ref je, de jes toliko fnetlivza na njih njivi ne vidim, kakor po mojih; je pa tudi njih semla druga, kakor moja; njih je pejsfnata, moja jilouza.

J. Zhe je vafha semla jilouza, ni treba, de bi mogla fnetlivo shito roditi, tudi po jilouzi se lepo, inu zhisto shito perdela, posebno psheniza.

Sa vaf ozhitno previshati, de je sodba vafha zhes semlo krivizhna, vaf profim, dajte meni dva ogona

va-

vashe semle, kir je nar bol jilasta,
na dva lejta v' najem, ali shtant.

K. Is ferza rad.

J. Sa zeno fe she sglihama.

K. Kaj sa to!

J. Ako moja psheniza zhista, vasha pa
fnetliva bode, bote vi na safmehu,
inu framoti ostali, zhe pa moja s'
vasho vred fnetliva postane, hozhem
jes praudo sgubiti, kar fe pak she
zelo nebojim, ampak sim si fvest, de
safmeh vam ostane.

K. Hozhema viditi.

Pervo lejto sim jes ta dva ogona
toliko pognojil, kolikor sa turfhizo gre,
v' jefeni pak s' pshenizo posijal. V' spom-
ladi, kir fe je psheniza she fklafovala,
sim vidil, de je moja zhista, fofedova
pak, ako jo je lih s' apnam sijal, kakor
druge lejta, fnetliva, ga le poklizhem,
ter sim djal:

J. Danf je dan najune fodbe;

K. Vejm, de sim na framoti.

J. Mene veseli, de svoje smoto sposnate.

K.

K. Kako hozhem drugazhi?

J. Je fhe semla kriva?

K. Ako bi semla kriva bila, ali ako bi svirk fnetlivza desh, megla, luft, ali fonze bilo, bi ja tudi njih psheniza, kir s' mojo vred na njivi ftoji, fnetliva mogla biti, ali nasproti, ko je pa njihova sdrava, moja bolena, morem obftati, de fnetlivz ni v' semli, tudi ne v' kaki megli, deshi, inu fonzi, ampak v' zhim drugim.

J. V' zhim tedaj?

K. Nemore v' drugim biti, kakor v' femenskimu sernu.

J. Prav. Katir fnetlivza feje, fnetlivza shanje; sakaj kakoshino bodesh fijal, takolhino bodesh shel.

K. Kaj je tedaj, Gospod Ozhe, menit ftoriti?

J. Vfo vafho pshenizo, kir je vfa bolana, inu is fnetlivim praham okajena, ali jo prodajte, ali pojejte, pa nje ne le eno serno fijati!

K. Kaj bo sa feme?

J. Sa feme kupite serna per kmetih, katiri so po hribih, pa ja vas profim, ne posabite, de prejden po feme greste, bote vse shakle zhišto dali oprati, inu tudi sejvenzo, poprej kakor greste sijati, dobro s' vodo poplaknite, kir vša vasha shitna posoda shakle, sejvenza skeden, inu kraj, kamor shito hranite, je polna fnetliviga prahu. Katirga serna koli se ta strupeni prah prime, is tega sanaprej fnetlivz pride; sato vse fnašite, vse vmivajte, inu vse fkerbno omedite. Ako vi to opuštite, inu ako se bo kuplena psheniza po fnetlivih fajah valala, bo vse vashe persadevanje, inu fkerb saštojn; Inu zhe vi shelite se sanaprej pred tim fourashnikam obvarvati, ne puštite nesrelo shito sheti, temozh to narlepshi shito odlo zhite sa feme, puštite ga tako dolgo na njivi štati, de bo popolnoma dosorilo, v' fNOPih naj se dobro posušhi, na zhišto pomedenimu skednu mlatite, inu serno rasgernite na fuh, inu taki kraj, kir veter do njega pride.

Ta kmet je meni fhe sdaj hvalešhen, kir lepo, inu zhiſto ſhito perdela, ga tudi loſhej, inu drashej proda. Ne verujamite, de je leta poveſt ena domiſhlena rezh, temozh je reſnizhna pergodba.

Med vſim ſhitam, kar ga poſnamo, je pſheniza nar ſhlahtnej, inu nar drashej, to nar lepſhi moko, inu kruh da, pa tudi je ſnetlivzu narbol podverſhena, ako lih ſe on tudi v' drugih fortah ſhita vidi.

Od ſnetlivza v' erſhi.

Snetje v' erſhi malokedej zeli klaſ ſpazhi, temozh ſe na enimu, inu tajſtimu klaſu sdrave, inu bolane ſerna ſnajdejo. Snetlivo ſerno na erſhi je od ſvunaj zhernkaſto, debelo, inu dolgo v' podobu eniga roga, od ſnotraj pak je moka belo-plavkaſta.

Modri moſhje, katiri te rezhi zhiſto preudarjo, dajo ſnetlivzu v' erſhi mnoge ſvirke, vſi pak ſe faj v' timu ſternejo, de rezhejo: urſhah zhernkaſtih, debelih, inu dolgih ſernou v' erſhi je prevelika

mozhava, kir se to serno nar vezhi dejl
le v' deshovnih lejtah, inu po mokrih krajih
najde.

Take serna fo strupene, inu zhe lu-
di tajlste sa svoij vshitek obernejo, na
mnoge vishe sbolijo, tudi do smerti. V'
lejtji po rojstvi Jesufa Kristufa taushend
fedem sto, inu shtirdefet v' desheli Praj-
soufskiga Kralja, katira se Brandenburg ime-
nuje, fo ludi take ershene serna med
sdravim v' malin dali, inu jedli. Gnufilo
se je njim potem do vse jedi, kar fo
pojedli, fo zhes metali, shelodez, inu
trebuh jih je bolil, inu je otekal, med
kosho, inu meksam jih je serbelo, na ro-
kah, inu nogah fo trepetali, kakor de bi
slomleni bili, blato je ljilo od nih, inu
v' blati fo se zhervi vidili.

Enim fo sobje ispadali, inu veliko
tih firot je pomerlo. V' lejtji taushend
fedem sto, inu devet je v' franzofki de-
sheli v' kratkim ofem taushent ludi, ka-
tiri fo od take ershi jedli, vmerlo.

Svinje, inu kuretina take serna ne je,
ona po vohanju posna, de je shkodljivo;
ako pak tako vodo, v' katiri fo se te

forte serna namakale, pije, zerkne tudi muha.

Lubi kmeti! kadar se per vas taka ersh, katira se prav lahko od sdrave posna, najde, dajte zhernkaste serna, katirim se babji sob, ali rogata ersh, ali fnetje pravi, fkosi otroke, prejden jo v' malin poshlete, isbrati, inu take bolane serna, de konz v'amejo, v' semlo sakopati.

Od fnetlivza v' jezhmeni, inu ovfi.

Tudi v' jezhmeni, ovfi, inu profi se fnetlivz vidi, pa je ves klas zhern, kakor faja, inu kadar se to sdravo klasje, inu latje savolo teshe sazhe obefhati, to bolano po konzi stoji. Ta prah je fhkodliv, inu gospodar prav stori, zhe on zherno klasje po njivi od otrok pusti pobrati, inu potergati. Jes vam tudi hozhem povedati, kaj sa en isvirk tega fnetlivza fo si modri domislili, vam pak faj hozhem sa gotove robo prodati. Oni rezhejo, de isvirk fnetlivza je majhina shivad, katira verh flame pod klasam zhepi, inu rejo, katiro koreninze klasi poshlejo,

po-

popije, inu kir serno reje nedobi, fe ne-
more mokovati, vlahne, tedaj ta majhina
shivad lupino preje, inu svoje jajza no-
ter snefe. Oni dalaj pravjo, de ta šorta
shvadi fe s' gnojam na njivo sanefe, inu
fnetvajo, femensko serno v' gnojnizi, med
katiro je shivo apno, ali pepel smefhan,
namakati, nar bol pak to shivad s' tim
is njive sapodi, zhe jo s' shlahtnim
merglam, apnam, ali s' gipfam pognoji.

Od brane.

Brana, sobje ona fizer ima,
Po gerlo frota fastojn le grima,
Po simi mirno v' koti floni,
Inu nigdar po jesti ne krizhi,
Po njivi jo vlazhish gor in' doli,
Srushti divjo sel, smane grude boli,
Zhe firoti le kak' sob isleti,
Kovazh koj hitro drujga naredi.

Brano k' perdelanju kruha tak' po-
trebno orodje vi dobro posnate, tudi nje-
no podobo veste, sato vam le od do-
bizhka, katirga od nje imamo, bodem
povedal.

Bra-

Brana pirje, inu druge škodlive korenina pod semlo rašterga, kepe, inu grude rasvali, inu sijano serno v' semlo spravi. Pod plugam veliko pirja, inu druge korenine ze le ostanejo, sato so si emi brano domislili, s' katiro dolge korenine na bol drobne kose raš-tergajo, iuu is semle vun vlezhejo. Sato je potrebno, de je brana teska, inu s' mozhnimi sobami podstavljena, posebno, zhe so njive jilnate. Ako je brana le prelohka, se sna kamen ali druga tesha goripervesati. Ako je njiva mozhno prerashena od pirenze, inu drugih škodljivih seli, je dobro, inu nuzno, de se njiva prevlezhe po fhirokim, inu dolgim. Ene koreninze rastejo po dolgim, te se rasdrobijo, kadar se po fhirokim vlazhi, druge rastejo po fhirokim, te brana rašterga, zhe se po dolgim brana vlezhe.

Pirenza, katira se med sobje brane vplede, se nima na njivi pustiti, tudi ne po nobeni vishi, ne sa gnoj, ne sa stelo oberniti. Zhe je lih na drobne kose raštergana, tak' vunder, kadar na mokroto pride, se vsa seleni. Kakor pak škod-

liva je ta korenina na njivi, je faj sdrava sa zhloveka, inu shivino. Zhe fe te koreninze kuhajo, inu zhlovek to kuhanu vodo pije, fe kri zhilti, krava pak, zhe jih je, da obilno matniga mleka.

Vogri, kir fo mozno na vetri, inu njim veter per strehah veliko fhkodo dela, pirenzhne koreninze fhe sa drugi prid obernejo; namrezh ob zhasi desha te koreninze verh svojih streh poloshio, inu jih dobro s' nogami potlazhio, one fe selenijo, v' streho noter vrasstejo, inu jo po verhi sveshejo, de veter nemore fhkode delati.

Sa vaf, katiri fte mozno na vetri, inu malo flame imate, de nemorete per ti prizhi strehe popraviti, bi dobro, inu nuzno bilo, de bi tudi vi te koreninze kakor Vogri po verhi vafhah streh polagali.

Ta drugi dobizhek, katirga od brane imamo, je ta, de ona kepe, inu grude rasdrobi. Zhe je semla bol jilnata, inu fuha, teshej fe pod njo kepe rasvalijo, zhe pak brana le odkozhi, tedaj fe more ona poteshati. Per hudi jilnati njivi
fe

se nefme zhakati, de se prevezh pofufhi, ampak se more povlezhi, dokler she ni presuha, ne premokra. Zhe je presuha, brana zhes grude le fkaaka, zhe je pak premokra, se prevezh mashe. Kadar se pa kepe po nobeni vishi pod brano ne dajo rasdrobiti, vsemi ali leseno tolkavnizo, ali motiko, inu po njivi kepe rasbivaj. Tolkavniza, ali leseno klaidivo na dolгим toporifhi je sa fube kepe rasbiti, motika sa mokre rasdjati.

Tretji dobizhek brane je ta, de se sijano serno s' brano v' semlo spravi. Se pak ima vedeti, de savlazhenje femenfikiga serna kolikor je mogozhe se more per lubim vremeni, inu fufhi semli sgoditi, per jilouzi pa dva, ali tri dni po deshi. Sijano feme se more savlezhi, prejden de zimo poshene. Kadar je pak desh tebe sadershal, de nifi mogl savlezhi, inu serno se she zimi, savlezi ga s' kako lohko brano, nar bolfhi bi bilo, zhe bi brana lesene sobje imela. Sa vlako ni dobro, inu sdravo, zhe je brana preteshka, ali pa zhe ima preshpizhalte, preojltre sobje.

Na eno val fhe morem opomniti! Kadar vi pod brano sijete, tak kmalo, kakor fte njivo sorali, k' fetvi feshete, kar je na-robej, inu fhkodlivo. Serno v' brasdo noter pade, inu le malo na brasdi oftane. Kadar fe seleni, je po njivi viditi, kakor de bi serne po shnuri v' verfto bilo pofuto, po brasdi gori pa shita ni viditi. Seme v' brasdi pregofte pride, koreninze v' semli fe ena v' drugo sapledejo, nimajo sadofti reje, flabo flamo, inu majhin klaš dajo, brasda po verhi je pa prasna. Sato, kadar fte njivo s' orali, prepahnite brasde nekajoliko s' brano, serno poufot enako trofeno pade, vfako dobi fvoj potreben proftor, inu lepshi rafte. Je malo vezh dela, pa tudi vezki dobizhek, sa ktirga volo fe kmet trudi.

Kaj je bolfhi pod brano, ali pod plug sijati?

Per mozni jilouzi fe more vfelej, inu vfaki zhaf pod brano, inu nigdar pod plug sijati. Ona je terda, kadar je fuha, inu zhe serno pregloboko pride, nemore vun, zhe pa je mokra serne fe-

gnije. Per pejshnati semli pak je bolshi pod plug, rasen tedej ne, zhe je lejto prevezh deshovno. Per gnilovzi, ali vertnizi se pak ravna po lejtji; zhe je lejto olufhno, se pod plug, zhe pak mokro, se pod brano seje. Nelpameten, inu sam sebe fourashen je tajsti, katir na fhege, inu navade, ne pak na naturo semle, inu vremena gleda.

Na kaj se ima po simi per fejtvi gledati?

Ne verjamite, de, kadar ste v' jeseni vasho njivo pognojili, fkerbao obdelali, s' potrebnim semenam obsijali, inu prav povlekli, de vam ni treba vezh fkerbi sa vasho fejtvo imeti. Nemarni, inu traglivi gospodar po simi raj sa pezhjo fmerzhi, kakor de bi po svojih njivah stopil, inu kaj popravil; ta fkerbni pak ob zhafi desha, ali kadar fneg kopni vseme motiko, salute rasgone istrebi, inu vodo odpelava. Voda, katira po shiti stoji, veliko fhkodo dela, kir shito pod njo segnije; sato je potreba, de se rasgoni po simi istrebjo. To majhino delo, katiro se po simi per shitu opravi, se

bogato plazha. Skerbni gospodar ima v' spomladi veselje, de svoje shita lepo selene, inu neposfhkodovane sagleda; nemarni pak najde po svojih njivah toliko prasniga prestora, de lahko vos oberne. Tako Bog poufot fkerb oblagodaruje; lenobo pak pokori.

Od plezhve.

Plevi fkerbno vun torizo,
Ter druge divje seli;
Ogleduj tud' sa plevizo
Szer te ona oflepi.

Koliko divjo selenje shiti fhkodje, vsaki lahko sposna, katir le hozhe od seli proste, ali od nje prerashene njive pogledati. Na snashnih njivah se vidi lepo, inu visoko shito s' dolgim, inu debelim klastam; na tih od fhkodliviga selenja prerashenih njivah pak je shito majhino s' kratkim, inu medlim klastam. To vsaki lahko sgol s' pametjo saltopi. Na snashnih njivah shito vso rejo is semle dobi, inu shitne koreninze prostor imajo, dolge, inu debele rastejo, mozh-

nej flamo, inu lepši klaf pogajnaajo. Na od seli prerashenih njivah je vse druga- zhi. Shkodlive korenine veliko preitora, inu she vezh reje is semle vsamejo, shitne nemorejo ne po dolgošti, ne po širokotti rasti, kir proštora nimajo, inu kir tudi reja njim bo odtegnena, flabe oftanejo, inu tudi le flabo flamo, klaf, inu drobzhkino serne rodio. Ta je ta perva shkoda.

Ta druga je, de kadar shito raste, na nefnashni njivi se selenje po shitni flami gori fuzhe, inu mota, kakor toriza, grahor, flak, shito fkljuzhi, inu potere.

Tretja shkoda je, de med shitnim ser- nam se potim toliko glote snajde, koli- kor pravizhaiga serna; shito se potem ali zelo nemore predati, ali se more sa boli zeno pustiti. Moka, inu kruh ni ta- ko lejp, inu zhe se tako nefnashno shito feje, se potem she vezh te malopridnost perdela.

Pametni gospodar ne varje ne dela ne dnarjov. Kar on nemore s' svoj- jimi ludmi, opravi s' najemnikami. V' spomladi, [poprej kakor se shito
fklaz

shito fklafuje, je zhaf sa plezhvo. Pa tudi ni mogozhe, de bi pleviza vsako fhkodlivo sel sagledala, vunder fe more ogle dovati sa njo, de ni prevezh nemarna, inu de dobriga shitu ne isruje. Plevel je pa dober sa shivino.

Zhe ti tvoje njive prav dobro hozhesh fnashiti, inu iszhiliti, inu prav zhishto serno perdelati, je nar bolshi, de eno lejto ene, drugo lejto druge s' detelo oblejesh, ali pak s' tako robo, katira more vezhkrat okopana, inu opleta biti; kakor je korenje, sele, len, repa, podsemelze, inu turfha.

Od shetve.

Lufhtno je spraulat', lufhtno je sheti;
Potle fe ima s' zhesa shiveti.

Shetva, kadar je shito lepo, je vefelje sa kmeta, pa tudi plazhilo sa vse njegovo delo, inu put, katirga je prelil. Dokler shito she na njivi stoji, on vezhkrat she njivo obhodi, inu v' glavi prevdarja, koliko meznov, inu fhkafov fe

sna od vsakiga kosa veseliti, ter je v' duhu vesel.

Ako se je lih pobelilo, se faj shito nesme poprej sheti, dokler ni po pravizi srelo. Tedaj je shito po pravizi godno, inu srelo, kadar se je ta vezhi dejl serna smokovalo. Eni imajo to fhkodljivo thego, njim pa tudi sa petami fhtrafinga gre; de, kakor hitro shito bejlkasto postane, ga kmalo shanjejo. Njih fhtrafinga, ali kasna je drobno, inu medlo serne, inu drugo lejto inetlivz, kir obena nesrela rezh sa seme, inu pleme nevelja. Kakor so leti prenagli, tako so drugi prekesni, predolgo shetvo odlagajo. Kadar je shito prevezh srelo, veliko serna per shetvi ispade, inu klasje se možno lomi. Sato leti, kakor uni, zhe imajo veliko sheti, morejo ob jutrih, inu vezherah, ali per melzi, kir shito odmekne, k' shetvi fezhi, tedaj se toliko serna ne sgubi, kakor tudi klasje se tak nelomi.

Po enih krajih shita kofijo, po drugih shanjejo; bolshi je to sadno. Kadar se shito kofi, veliko serna savolo možniga maha kose odleti, bolshi je tedaj,

de k' shetvi raj serp, kakor koso vsemete. V' Pajarški desheli shito kofijo, kakor travnike, inu ga s' grablami poraunajo. Ta shega je zelo flaba, veliko serna se sgubi, klafje se lomi, inu flamba bo smefhana. Bolshi je ta navada, katiro v' Shlesifki desheli imajo; tudi shito kofijo, pa na tako visho, de se to pokofheno shito na to she itojezho nastloni; sa kofzam gre ena kershenza is serpam, s' tim ona to pokofheno shito vsame, inu v' fnope sloshi. Ako katir ima veliko shita, shanjiz pa nemore dobiti, je bolshi, de svoje shito na to visho kofi, de se to poresano na to itojezao nastloni, is serpam pobere, inu v' fnope dene.

Sploh se od starolti sem per shetvi le serp nuza, zhe lih tudi serp svojo naphinost ima, kir s' roko, kakor is serpam se klafje mozno strefa, inu serne odleti. Dokler se pak she ni drugo orodje domislilo, s' katirim bi mah, ali shlak v' shito bol rahl bil, imo permorani per spraulenji shita se serpa, ali kofe poslushiti.

Shenjize, kakor kofez, kadar v' delo gredo, morejo tako k' shiti stopiti, de

klafje od njih prozh vesi, fizer njim prevezh v' roke fili, inu ga odreshejo. Perkosfni je pa to fhe bol potrebno, kir se pokofheno shito na ftojezho nafloniti more. Tako postavim: kadar klafje vesi od fonzhniga is-hoda do sahoda, se morejo na fonzhni is-hod postaviti. Klafje, katiro na njivi obleshi, snajo otrozi v' pletenize, ali korbze pobirati, ali vboshnim, de ga pobero, pultiti.

Snop, prejden se sveshe, je dobro, de ga fonze presufhi, ie nima tedaj moker v' kosouz sloshiti, on fplefne, inu fperhni; pletnovo shito je shvini, inu zhloveku fhkodlivo.

Po enih krajih nimajo kosouzov, kamor bi fnopje slagali, temozh vsememo defet fnopov, postavjo tri, inu tri vku-paj, de fo tri verfte, tega deletiga pak, katir more vezhi, inu bol per fhetni, kakor ti drugi, svesan biti, prekuznejo zhes une devet, sa ftreho, de njegova flama, inu klafje zhes te druge devet doli vesi. Takim kupi ie rezhe mandelz ali ftava. Kadar dolgo deshuje, ie morejo prestaviti, de ti snotrajni fnopi od

svunaj pridejo, tudi je dobro, de tiga defetiga, katir je unim devet sa streho, obernefh, inu preveshefh.

Pokriti kosouzi fo bolsfi, posebno v' deshavnim lejti, kakor ti bres strehe. Vi pak nimate vsi enakiga premoshenja, fe tudi nemorete vsi s' pokritim kosouzam ofkerbeti, tak se vam le vezhkrat pergodi, de shito v' mandelzih, ali v' nepokritih kosouzah se szimi, inu seleni. Use savrezhi fe vam vsmili, sa vas, ali shivino oberniti je fhkodljivo, de zhlovek, inu shivina sna do smerti sboleti, ali zelo vmreti, zhe od takiga zimnatiga shita jej. Kakor pak fkerbni, inu dobri ludi si tudi veliko dobriga domislijo, fo isnajdili, kako se ima pozheti, de tako zimato shito ne fhkodje, zhe ga lih sa vshitek oberne.

Slabo in' szimleno shito je sdravo;
Zhe si obernil spodobno popravo.

V' lejti rojstva Jesufa Kristusa: tau-shent sedem lto, eno inu sedemdefet je veliko deshovalo, shito na polji fe je

szimlo, pa s'he bol po tim, kadar je bilo posheto, inu v' kosouze slosheno.

Se saštopi, de to ni bilo po zelim fvejti, ampak po tih krajih, po katirih je bol deshovalo. Ludi fo to shito bres vse fkerbi jedli, pak fo svojo neskerbnošt drago plazhali. Veliko njih je sbolelo, ena mertvašhka mersliza jih je popadla, inu ludi fo pomerli, inu popadali, kakor muhe, posebno otrozi. V' eni fari, v' katiri je veliku ludi pomerlo, fo le fholmelter, otrozi, inu ludi njegovi bili sdрави, ako fo lih od nesdraviga shita jedli. Na to fo kmeti debelo gledali, sakaj je v' fholmestrovi hišhi vse sdravo? Ker fo ga poprašhali, kako de je sdrav ostal, je njim djal: Lubi ludi! Vi s' vašhim nesdravim kruham prav neobernete, vi ga tako vshivate, kakor de bi sdravo bilo, inu sato jih toliko vmerje. Zhe hozhete, vaš bom podvuzhil, kako ga imate vshiti, de vam nebo fhkodoval.

Szimneno shito se nima poprej na malin dati, kakor v' spomladi; zhe pa drugiga nimash, daj ga poprej na pezhi dobro pošufhiti. Moko ne vshivaj kma-

lo,

lo, temozh jo na prostim kraji, kir veter fkosí vlezhe, ali na pezhí dobro potufhi. Katir ima staro shito, naj ga k' bolanimu permefha. H' kvafí vsemi majn vode, pa on more biti dober, inu ga vsemi vezh kakor fizer, inu tudi dobro fuhe foli. Kvas fkerbno pokri, inu naj se dobro fkvafí. Omefi is fuho moko, inu prejden hlebe vladish, daj testo dobro kipniti. Hlebe naredi majhine, inu níke, inu nikar prevezh kruha na enkrat nefpezhi, de nefplefje, fizer je fhe fhkodlivfhi. Pezh nefme biti prevrozha; fkosí preveliko vrozhino le fhkorja hitro napravi, iuu mokrota is hlebov nemore vun. Od ne dobro fpezheniga kruha pridejo velike bolesni. Ako pa le nimafh druge moke, kakor to od szimniga shita, vsemi eno pest lepiga pepela, saveshi ga v' ruto, inu deni ga v' vodo, katiro hozhefh sa kvaf vseti. Kadar je voda sadofti savrela, inu se ohladila, vsemi ruto s' pepelam vun, inu eno malo shganiga vina v' vodo sa kvaf perlji, inu s' to kvaf postavi.

Kadar je shito fuho, se na fkedén, ali pod sapela. Vol s' rantoho, to je
s'

s' plahto is platna ofkerbi, fizer je mnogo serno, posebno, kadar je klafje dobro fuho, s'gubleno. Na vosi f'nopje tako slagaj, de bo klafje noter v' vos ober-neno, inu zhe le serne ispada, na ran-tahi obleshi. Skeden, prejden shito go-ri sapelafh, f'kerbno pregledaj, zhe ni-ma lukne, ali f'fpranje. Ako take naj-delh, dobro samafhi s' blatam, ali sade-laj s' letam. En f'kerbni gospodar nagle-da famo na velike kupe shita, ampak tu-di na v'fako serno, de si ga pervarje.

Od mlazhve.

Sima je fizer ta pravi zhaf, de se shito mlati. Kir pak vi lubi kmeti! ni-mate dobre f'kedne; v' katirih bi shito snalo na fuhim leshati, inu pred misfmi, inu podganami okovarjeno biti, fe vi kmalo k' mlazhvi perpravite, kakor hi-tro de je shito ali v' mandelzih ali v' ko-souzih fuho; to je prav, zhe vam le drugo delo nesafstane, inu serno fe loshej kakor f'nopje hrani.

Mlatiti fe rezhe serno od flame lo-zhiti. Mlatenje hozhe imeti mozhne,
inu

inu sdrave ludi; slabi, inu bolani nizm neopravjo, posebno kadar snopje ni dobro fuho.

Skosi mlazhvo fe dobi I. dobro serno, to je sa zhloveka, inu sa feme. II. Prejmke, ali sadno shito, to je sa kuretno, krave, inu svinje. III. Pleve; lete fe po simi snajo med feno smefhati, inu shivini dati. IV. Dolga flama, ta je sa fhkop, ali sa streho, ali sa res po simi. V. Kratka strena flama, ta je ali sa stelo, ali med feno smefhana sa shivino. VI. Drob, to je na drobne kofe rasfekana flama, inu klafje; ta fe sna shivini ali na famim, ali med lenam dati.

Mlatizhi morejo po dolgosti, inu shirokosti fkedna snopje naloshiti, pa vselej tako, de bo klafje v' fkeden noter, shetina pa od snopja vun proti steni oberena. Med mlatenjam fe more snop vezhkrat oberniti; pfhenizhni, ersheni, inu jezmenovi shirikrat; ovleni, ajdovi, inu sozhivnji trikrat, posebno je to obrazhanje potrebno, kadar je snopje, inu klafje odmeknilo.

Ismlateno serno fe more v' en kot fkedna fpravlati, inu ne drugo fropje gori nalagati, tedaj bi zepez na prevezh mehko padil, inu njegovi vdark ali shlak bi malo sdal.

Mlatizhi ali fe najemlejo sa dnarje, ali sa flamo, ali sa serno. Ti sa dnarje pozhafno mlatjo, de imajo dalej delo. Ti sa flamo flabo mlatjo, de serno noter oltane, inu doma premlatjo. Mlatizhi sa serno fo nar bol fkerbni. Oni ne prenaglo, ne prepozhafno, pak zhfsto mlatjo, kir vedo, de sa fvoj latni dobizhek delajo. Po enih krajih imajo ta delati mez'n, po enih tiga enajfetiga, po drugih po tiga dvanajfetiga, kakor fe oni s' gospodarjam sastopjo. Katiri imajo veliko shita mlatiti, tim to sadno forto mlatizhov perporozhim; katiri malo imajo, to pervo forto; mlatizhe sa flamo nobenimu ne vofhim.

Med delovzmi fe najdejo dobri, inu flabi, tako tudi med mlatizhmi. Eni fo svesti, eni krivizhni, inu imajo mnoge fleparije, ali vishe gospodarja vkaniti. Kadar grejo mlatit, nalafh fhiroke fhkorne, inu arshate imajo; te nadevajo is
shi-

shitam, grejo is fkedna, ali ga kej fkrijejo; ali ga nesejo na dom. Sa to je dobro, de od domazhih kdo na nje gleda.

Kadar je ismlateno shito fkosi radoseje od droba lozheno, ga je she potrebno vejati.

Od vejanja.

Ismlateno shito se more vejati, de se pleve, inu medlo shito od dobriga, inu tefhkiga serna lozhi. Eden mlatichov vseme vevnizo v' defno roko, se na niski stol doli vfece, ter pol vevnize shita sagrabi, inu ga proti vetro v' drugi kot, katir njemu nasproti stoji, sapodi. Pleve so te perve, katire dol padejo, kir jih veter pobije; to drugo so prejnke ali to medlo serno, inu to tretjo namrezh debelo, inu tefhko serno nar dalej fkozhi, de v' steni safhumi. Kadar je she defet ali dvanajet firtelnov dobriga serna navejal, vsame en drugi veliko ruto, jo vezhkrat vkup sloshi, jo vsdigne s' obema rokama, inu jo verh dobriga shita na svoje kolena s' vfo mozhjo doli sapodi. Veter, katir se je

s' tem napravil, popiha pleve, fnetje, inu drugo medlo serno od dobriga prozh. Kadar je mlatizh shito tako opahal, vse me en tretji metlo, ter pleve od prejm-kov, inu preimke od dobriga shita na stran, inu na kup pomedu. Tako se de la neprej, dokler je vse isveto. Zhe dva vejeta, ali se eden proti drugimu vse deta, tedaj more eden s' levize veti, zhe pak sta eden sa drugim, tedaj oba s' des nizo.

Nesvesti mlatizhi, posebno ti, katiri sa flamo, pleve, inu prejunkte mlatjo, nalsh dobro shito v' pleve sapodijo, doma prevejejo, inu imajo k' fhkodi gošpodar-ja vezh dobizhka, kakor njim gre. Sa to fkerbni birt sagrahi eno pelt plev, inu jih prepiba; zhe njemu teshko serno na roki ostane, sna gotovo fkleniti, de je mazhka per fhpehi. Katiri imajo veliko shita, tim fvitjem, de se s' takim malinam, fkosi katiriga se pleve, inu prejunkte, pak vlako na svojo stran od dobriga shita lozhi, ofkerbijo. Se nje mu pak pravi veterniza ali vevnik, ne pride she tak' visoko v' zeni, inu se de

lo beršh opravi. Kar dva vejazha na dan isvejeta, se s' veternico v' treh ali štiri urah štiri. Per tim štiri le dve peršhone potrebne, ena, katira malin she-
ne, ta druga našpa. Po nemškim fim ga jes bliso per vseh vezhih kmetah vidil, po slovenskim ga she le per grefhinah, inu farovshah imajo, ga snate per tih pogledati, inu per mojstrih dati delati.

Od shitnize.

Shito škerbno ohrani,
Pred molmi ga vbrani;
Zhe ga dešh, kamor bodi,
Je tebi k' velki šhkodi.

Veliko dela, inu puta, veliko lepih dnarjov, inu mnogih škerbi košhta shito, preden de se perdela, inu faj kadar ste ga she vsm hudim viharjam odteli, vam pod štreho konz jemle, kir nimate prave šhrambe, ali šo prevrozhe, ali premo-
kre, ali nišo dobro okovarjene, de shito moli ispijejo, mišhi, ptize, ali zelo tatje vam odvsamejo. Gospodar nima le gledati, de veliko shita perdela, on more

tudi fkerb imeti sa dobro f-hrambo, ali shitnizo, v' katiri je shito pred mnogimi fvojimi fourashnikami varno. Kadar je shitniza premokra, shito na lupini, na moki, ja fhe tudi na zimi fhkodo terpi; ne velja ne sa seme, ne sa kruh, inu zhe fe le sa eno ali sa drugo oberne, je vfelej fhkoda. Kadar je ona pa prevezh topla, ali vrozha, fe moli isvalijo, katiri vbogimu gospodarju, drugiga nepusti-jo, kakor kup otrobov. Is tega vidite, de je potrebno vam sa dobre shitnize fkerbeti, inu ne shito vrezhi kamar bodi.

Mokri kraji ne veljajo sa f-hrambo shita, inu shitniza verh hlevov nizh ne velja. Shvinski fmrad, inu toplota fe ftropa prime, ftrop fe puti, tiga puta fe nafuto shito napije, odmekne, zima, inu moka bo fpazhena. Zhe fe tako shito feje, je redko, kir veliko serna fegnije, ali zhe fe oseleni, je rado fnetlivo. Ako le kdo hozhe shitnizo verh hlevov imeti, je potrebno, de pusti hleve velbati, inu fhiroke okne bliso dno napraviti, de sna veter po shiti pihati, inu plasiti.

Zhe je shitniza prevezh toplá, se v' kupih shita zhervi, inu moli svalijo, inu saredijo, mako pojedó, inu njim druga ne, rasen lupina, oštane. Sato more shitniza luftna biti, inu tako obernena, de veter, kadar vlezhe, skosi inu skosi gre.

Kdor tedej hozhe po pameti shitnizo ali sidati, ali zimprati, jo more tako oberniti, de bo njena fhirokošt proti leverju, to je, proti merslim vetri gledala. Okni morejo biti fhirej, kakor višhej, inu bliso dno, na katirim shito leshi, de veter dno, inu serne hladi.

Katir shitnizo da zimprati, more pod s' tankim efhterlham nadevati, ta je bol hladen, kakor let. Okni morejo biti prevideni s' mozhnimi shelesnimi gartrami savolo ratov; is shelesnimi mreshami super ptize, mišhi, inu matule; od svunaj morejo pa biti lefene polkne super desh, ineg, inu vrozhino, de, kadar je taka potreba, se snajo sapirati. Kadar se v' tlih, ali efhterlhu jame napravjo, se morejo skerbno samasači od lejta do lejta, lizer matuli, zhervi, moli, inu kebri, inu kar je

vezh takiga, svoje jajza noter snofjo, inu svalijo, ter se jih nemore vezh vbrantiti.

Shito se nesme prevezh globoko, ali na prevelike kupe nasipati, ampak na tanko, de se sna vezhkrat oberniti, inu smelhati. Zhe ga vezhkrat preversheh, obernefh inu smelhatfh, bol mole, inu kebre od shita odgajnath.

Shalostno, ja fols vredno je, kadar kmet misli svoje perdelke, katire so nje-mu toliko shulov, inu zhuvanja nagnali, v' miru vshivati, de pridejo moli, inu jih noter do lupine ispijejo. Sato si pergovarjam, de mi bote hvaleshni, ako vam ene pomozhke povem super lou-rashnike shita. Prejden to itorim, vam morem she rasloshiti, koliko fort je takih nepovablenih goitov, inu od kod ti fhkodlivzi pridejo.

Moli so dvoje forte: eni so lasjozhi, drugi letezhi; pa se beli, inu zerni najdejo. Kakor ite vi she navajeni, de pouot zopernijo vidite, ako je lu ni, tak so tudi eni, kadar so shito molavo

vidli, beršh fklenili, de so zoperniki mole vmeš shita pershvishgali. Drugi menjo, de is shita moli pridejo; pa ni to perovo, ne to sadno ref, temozh isvirk molov so eni matulzi, katiri v' špomladi, po lejti, ali v' jefeni po shitnizah letajo, jajza v' shito poferjejo, inu te se v' toploti isvalijo. Super te jajza je dobro shito vezhkrat mešhati, ali s' lopatami premetati, inu prevrezhi, kakor tudi, de se v'iaški kup shita s' eno ruto ogerne, de matulzi do shita nemorejo. Kadar so se ti fourashniki shita enkrat v' shitnizo, posebno zhe je lefena, vgnedili, jih le s' velikim persadevanjam odpraviti samoremo. Od tih naslednih pomozhkov suate tedaj eniga ali drugiga se poslushiti, ali zhe eden te šovrašnike ne odpodi, isvolite si drugiga.

I. Pomozhek.

Vsemi besgovi zvet, sveshi ga v' fhope, jih vtekni v' shito po shitnizi: moli sginejo, ali na šteno sbejšhijo, ter jih snash poloviti.

II. Pomozhek.

Konople v' snopize svesane na shito poloshene molami fimerdijo.

III. Pomozhek.

Kuhaj zhefna, inu vodo dobro ofoli: ali vsemi vinsko rutizo, (*Weinrauthe*) inu pusti jo dva dni inu dve nozhi v' vodi namakati: ali namakaj orehovo, inu hraštavo seleno listje tudi dva dni inu dve nozhi, s' to vodo smozhi dno, inu steno shitnize vezhkrat, ene dva mesza poprej, kakor shito nasipash. Take shitnize te moli ne lotjo.

IV. Pomozhek.

Po shitnizi repno seme natrositi je tudi hafnovito, ali nuzno.

V. Pomozhek.

Arona s' koreninzami, inu s' travo vred v' fhtiri vogle shitnize postaviti preshene mole.

VI. Pomozhek.

Eni postavjo komovza visoke leskove vilize v' shtiri vogle, to petero pa v' fredo shitnize, ter pravjo, de moli bejshijo.

VII. Pomozhek.

Vsemi hebtovno, inu poloshi jo po shiti, savolo njeniga smradu se bodo moli is shita prozh pobrali, inu po steni lasli; pomedij jih doli, inu jih versi kuram, svinam, ali jih fashgi. She bolshi je, zhe hebtovno steresh, hujshi duh od sebe daja; tudi dobro storish, zhe steno, inu dno shitnize s' njo pomashesh.

VIII. Pomozhek.

Eni vsemejo pepela od hrastovih derv, ter ga skosi resheto nasejejo na to mesto, kamor se bo shito nafulo, inu nasejejo ga tudi po verh shita. Se obvarje pred molami, de ga ni treba ne premetati, ne premeshati. Zhe pa to shito hozhesh v' malin dati, ali ga s' vodo oplakni, ali

škosi gosto rešheto preseji, de pepel
škosi pade.

IX. Pomozhek.

V' Franzoski desheli poloshijo vinfke
tropine na shtiri vogle vsakiga kupa shi-
ta, ta duh je molam supern.

X. Pomozhek.

Kupi si deset, ali dvanajset funtov
ali liber seleniga Vitriola (se saštopi,
zhe je shitniza velika; zhe pak je maj-
hina, od vsake rezhi majn) deni ga v'
škaf, vlji shtirideset funtov hudiga kropa
gori, mehaj s' eno lopatizo, dokler se
Vitriol raspusti. Vsemi en penselz, ka-
kor ga sidarji sa belenje imajo, s' tim
pretegni snotraj vse kote, inu kraje shit-
nize, to je strop, stene, inu tla. Pusti,
de se dobro posuši, potim s'he dva ali
trikrat tajste kraje premashi. Bliso deset
lejt prejde, poprej de se moli dajo vidi-
ti, inu matulzi bejšhijo pred tako shit-
nizo, inu svoje gnesdje tamkejne sanesejo.
Tudi je dobro, de delke, katire med
shitu poloshish, s' to vodo prevlezhesh,
ali polijesh.

XI. Pomozhek.

Vsemi orehovo, pa zhe je mogozhe, seleno listje, zhesen, inu pelin is semenam vred, orehove oblazhine, to je selene lufhine, v' katirih se oreh snajde, od v'lakiga toliko, de bo voda sadosti grenka. Vse fkupej sreshi, inu sefekaj, versi v' kotl, v'liji vode gori, ter puhti sa dober zhetertelz ure per ognji savreti. Kadar se je voda she dobro ohladila, poshkropi s' njo shito molavo, katiro pa en drugi more premetati, ali premeshati. Moli potem na stene, ali deske, katire tudi smozhiti morefh, slesejo, jih omedi, inu pokonzhaj.

Eni letih pomozhkov so taki, de sa vselej mole od shita odpravjo; namrezh ta I, II, III, IV, VIII, IX, X; eni pak molavo shito od molov refhio: taki so ta V, VI, VII, inu XI. Bolesni je loshej proti pridti, kakor pak mole is posestva segnati; sa tega volja vam bol perporozhim tajste pomozhi, katire vafho shito pred molami obvarvajo, kakor pak une, katire nepovablene gosti odshe-nejo, vselej bo, prejden jih odshenete, velika fhkoda.

Plug, brana, 'nu motika,
Kmet! to se sa te fhika,
Vse drugo le pusti na stran'.

Zhe le bosh na svoje delo gledal,
Ne lakoun' po norfski zhasti shpegal,
Kmet! ti bodesh od vsih shtiman.

Sa shivino je sadofti, de je le sdrava, de svojo dobro rejo, inu postreshboima. Sa naf ludi pak, kir imamo nevmerjozho dusho, pamet, inu voljo, taka shivinfka sadovolnost ni sadofti. Mi hozhenro hvaleni inu povsdigneni biti, inu vsakinu je na svojmu poshtenju, inu dobrimu imenu pu vsi pravizi veliko leshezhe; ja tudi berazh ima pravizo iskati, de ga nehzer ne sanizhuje. Pred tim, katirim sa svoje dobro ime nizh ni, vrate, inu kluzhanze le dobro sapiraj, kir malokedaj kaj pridniga pozhno. Eni so pak prevezh zhasti lakouni, inu njim drugaga ni v' glavi, kakor de bi vsi na-nje gledali, inu se njim perklanjali.

Taki namesti prave zhasti s'zhasama le sasmeh, inu framoto najdejo. Tudi

vi kmeti sheleti smete, de vaf drugi stanovi v' zhafti dershijo, inu le kaki nepametni vaf sna sanizhvati, zhe vi po pravi zhafti, katira se kmeti rajma, greste. Katira je pa ta zhaft, katiro imate iskati, se bote is povesti ene pergodbe vuzhili.

V' eni vafi so bili tri fanti, vsak od bogatih starishov, pa so smiram piko eden na drusiga imeli, inu kar pregovor rezhe: de jabuka delezh od debila ne pade, se je na njih isrefnizhilo. Dokler so she v' sholo hodili, so eden drusiga nesavidili, inu vsaki je hotel pred drugim hvalen, inu zheshen biti. Bodemo tedaj vidili, katir med tim trjem je to pravo visho si zhaft saflushiti isvolil.

Peter je bil fant lepiga obrasa, inu shivota; on si je nar lepsi oblazhilo perpravil, lepe shkornize, irhashe zherne hlazhe, s' belmi gumbi ali knofami podstavlene, rudezhi prufhtah is tankiga lukna, dolgo lukno, lepo s' rudezho podlogo podihito, velki klobuk, kakor ena radoseja, s' svetlo shnuero, katira se je od sonza lesketala. Tako oblezhen je

ob nedelah prifhel v' zerkuv, ter je glavvo, kakor got viloko nosil. Kadar je pak bilo merslo, oblazhno, ali deshovno, se je s' plajsham ogernil, de je bil kofhat, kakor purman. Kadar se je bil oshenil, je dal svojo hisho sbeliti, okna, inu vrate malati. Svojo sheno, inu otroke je bol shtimano oblekel, kakor vsi drugi po vesi, inu se je veliko persadeval, de je bil sa zhehmeshttra postavljen. Poprej je bil prevseten, sdaj she bol, inu ga ni smel nobeden drugazhi poklizati, kakor: ozhe zhehmeshter, sheno pak: mati zhehmeshterza. Peter pa k' svoj veliki nefrezhi se ni dobro navuzhil pisati, inu razhuniti, ali rajtati. Sato, kader je zerkovni razhun al rajtingo poloshil, je tako godlo, kakor de bi shganze, sele, bob, repo, fishol, inu kasho v' fklede vkup vergel, ali ispisal, de ni mogl nobeden sastopiti, kaj de on hozhe s' tem povedati. On je tedaj bil odstavljen od zhehmeshtrije, katiro v' svojo pest dobiti se je toliko trudil. Vsi po fari so se is njega norza delali, inu kadar so kol njegovo malano hisho sagledali, so djali: tukej je ta smalana zerkovna rajtinga. Sdaj je Peter

špos-

fposnal, de je po norfki zhaſti hrepenil, inu vezh framote, kakor zhaſti saflushil, je od ſvoje velike prevsetnoſti odſtopil, inu je sazhel boli perluden s' ſvojimi ſoſedama biti. Leti pak ſo njegove napazhnosti, inu pomote posabili, inu ſo ga sazheli bol v' zhaſti dershati, kakor tedaj, kadar je ſhe bil ta prevsetni ozhe zhehmefhter.

Paul je ſam per ſebi djal: na ſvejti le moſhna velja, inu zhe bogatejſhi ſim, vezh bom ſhtiman. Kakor fant ſhe je sazhel ſbparati, inu kadar ſe je ſhenil, je gledal to nar premoſhnejſhi kerſhenzo ſa ſheno dobiti, jo je tudi lohka dobil, kir ludi miſlio, tam, kir ſo dnarji, je nebo. Od ſtaril'hov, kir je bil ſam, je vſe poirbal. On ni ne ſebi, ne ſheni, ne otrokam, ne flushabnim, katiri niſo mogli per njemu oſtati, kaj pervoſhil. Katirim je bil kaj poſodil, ſo ga zhaſtili, kir ſo bili k' tem perſileni, zhe ſo ſe njemu odkrili, jih, on komaj po ſtrani pogleda; ti pak, katiri njemu niſo kaj bili dolshni, ſo ga ſa prevsetniga lakomnika dershali. Enkrat

v' jefeni, kadar je she bilo vse is njiv, inu travnikov doma, je bil ojgn vun priftel, ter je s' drugim vred pogoril. Sdaj je sazhel svoje dolshnike, ako fo lih s' njem vred to nefrezho imeli, nevmileno tirjati, ter fo mogli to pofojeno s' velikim zhinshami poverniti. Eni fo bili perfileni njive, inu travnike, drugi vino-grade predati, de fo le vohernika nafitili. Ni se vfmilil, ako fo lih shene, inu otrozi dolshnikov na kolenih profili, de bi jih zhakal. Nejemnikam, inu flushabnim je per plazhili tergal, inu zhe je poprej febi, inu svojim malo pervofhil, sdaj po ojgni she majn. V' kratkih lej-tah je Paul fkosi svojo vohernijo, nevmileno ferze, inu lakomno ftifkanje she premoshnejchi postal, kakor je bil pred ojgnam. Ludi fo tako hudo od njegove velike vohernije, inu lakomnosti govorili, de je sam fposnal, nametti, de bi fi bil fkosi bogastvo zhalt, fi je le safmeh, inu sanizhovanje saflushil.

Joannes je bil ta tretji, katir se je s' Petram, inu Pavlam sa zhalt fkushal. On je na te Evangelfke besede pomnil:

(*Fishite nar poprej nebeshko krajlestvo, inu njega pravizo, inu vse to bo vam perversheno;*) ter jih sam per sebi tako raslagal: zhe bom jes proti Bogu pravizhen, mojim naprejpostavljenim pokoren, mojim sosedom dober, revnim vmiilen, zhe bom jes moje kmetovanje prav pametno, inu modro pelal, po oblubi boshji more meni tudi zhasht pervershena biti; ter si je naprejšvel po dolshnostih svojga stanu shiveti. Per svojimu pohishtvu, inu kmetovanju se ni stare shege, inu navade dershal, temozh on je vedil, de ludi zhes dalej bol vedni, vmetni, inu sbrifani postanejo, sato kadar je kaj dobriga flifhal, ali v' bukvah bral, je poskusil od perviga v' majhinim, zhe je bil frezhen, potem v' velkim.

Vse je dobro prevdaril, inu zhe le ni kaj vedil, je bol modre, inu saltopne vprafhal. Skosi to je Joannes tako sbrifan postal, de is zele vafi, zhe si niso vejčili, ali per pohishtvi, semli, ali shivini pomagati, so prifhli njega sa svet profiti, inu vselej njim je Joannes prav svetoval. Kadar on pak kako rezh ni

prav vejdil, je rajšhi djal: jes nevejm, kakor de bi koga bil v' shkodo sprivil. Vsim ludem je dobro storil vezh v' djanji, kakor v' besedi. Joannes je imel staro mater, njo je tako rekozh na rokah nosil, inu je nji tako skerbno postregil, kakor ona njemu, dokler je she bil dete. Kadar je vejdil, de sofedam kaj majnka, je poprej pomagal, kakor so ga profili. Svojim hlapzam, inu deklam je bil vezh ozhe kakor gospodar, zhe so kaj pregreshili, jih je lubesnivo posvraril, inu podvuzhil. Kletve, inu krega per njegovi hišhi ni bilo slishati, inu slusabni so s' veseljam k' delo segli. On je bil ponishen proti vsim, tvinškiga pastirja v' vasi je tako lepo posdravil, kakor kmeta, inu otrozi po vasi mu niso drugazhi rekli, kakor dober Joannes.

Shena njegova je imela dobre, inu vesele dni sraven njega, pa je tudi ona bila shpegel, inu isgled drugim shenam. Ona je vse storila, kar mu je v' ozheh vidila, de hozhe. Otrozi nji so bili perludni, kir so se famo le pametniga, dobriga, inu pravizhniga od svojih starishov.

vuzhili, inu nigdar kaj hudiga vidili, ali flifhali. Joannes je bil tedaj od vsih po vasi od majhnih, inu velikih, inu od naprejpostavljenih, v' zhafti dershan, inu obražtan; inu kadar je bil Peter od zhehmeshtrije odvershen, je bil on k' nje povikshan do smerti.

Pergodilo se je enkrat, de je en pubezh v' gosposkni ribnik padel. Komaj je Joannes to flifhal, je kje tekel, v' vodo fkozhil, ter ga je s' nevarnostjo svojga lastniga shivlenja vun pernesil. Zesar so to flifhali, so ga dali k' sebi poklizati, ter so mu to desno roko podali rekozh: „Jes shelim veliko takih kmetov, kakor si ti, moj Joannes, v' svojim kraljestvi imeti: Bog naj tebi da sdravje, inu dolgo shivlenje.“ Dobro podarvaniga so ga od sebe spustili, inu kadar so Zesar enkrat fkosil tajito val se pelali, so pred Joannesovo hisho doli stopili, inu so si zelo njegovo gospodarstvo, katiro je mushter ali isgled sa vse kmete bilo, dali pokasati. Vsi po vasi so vkup

pertekli, ter so debelu gledali, inu so mu to veliko zhašt is ferza pervoshili, kir nje je bil vreden. Bog je dal Joannesu dolgo shivljenje, mir s' vsini, inu lepi blago flov ali shegen. Bogastvo njegovo, kir je per domazhji vie po pameti obernil, se je od lejta do lejta gmeralo, de je svojim otrokam, zhe je lih revnim, inu sirotam veliko sdajal, lepo irbfhino sraven pravizhniga shivljenja sapušttil.

Kmet, katiri po pameti svoje gospodarstvo, inu kmetovanje ravna, itare shege, inu navade se terdovratno ne dershi, temozh dober vuk, inu svet, katiriga ali flifhi ali bere, v' svoji pameti prevdari, inu ga od perviga v' majhinim, zhe mu je ispelalo, potem v' velikim fkuſi: kmet, katir se pravizhniga shivljenja posliſa, v' svoji hiſhi na lepo ordningo gleda, s' svojo sheno v' saſtopnoſti shivi, otroke k' vefelju boshim, inu k' pridu ſveta isredi, s' ſvojimi hlapzami, inu deklami kakor dober ozhe oberne: kmet, katir s' ſoledmi v' priasnoſti shivi, zhloveſhki flaboſti per ſoſeſhki sanefe, per barantji na

pravizo gleda, od perdevkov firotam deli, inu pomaga: kmet, katir svojo gosposko, naj she bo deshelfka, ali duhovika, spofhtuje, po njenih povelah dela, dazio svelto, inu ob' pravim zhasi odrajta, ako je lih s' arovzhno, ali lodnostno fukno ogernen, je vreden, de se zhasi, inu je vezh hvale vreden, kakor mnogiteri, kir ima s' slatam, inu s' frebram sapramen prufhtah, inu fukno.

Vafhe dela, lubi kmeti, zhe fo lih blatne, inu vzhafi fmerdlive, fo faj pred Bogam, inu vsim pametnim ludim svete, poshtene, inu potrebne. Sa vash tashlej ali trosht vam le she poprej, preden jes to postavo od perdelovanja lubiga kruha konzham, eno pergodbo hozhem povedati; is tiga bote vidili, kako ti pametni vash stan zhasitijo.

Ta Velik Zesar Joshef ta II. se niso framvali po plugu sezhi, inu orati. V' Marfki desheli, katiro fo obhodili, fo vidili, de en kmet orje. She fo is kozhije fkozhili, inu fo s' svojimi zesarfkimi rokami zelo brasdo, kakor je njiva dolga bila, isorali. Sa veden spomin te ponishnosti

Velikiga Zesarja so ozheti tajsti deshele poleg njive, na katiri se je to pergodilo, en visoki kamnitni steber dali postaviti, na katirim Joshef is kamna sekan sa plugam kakor orazh stoji, plug, s' katirim so orali, so kmeti tajstiga kraja dobro plazhali, inu so ga kakor slato hranili v' tajsti hifhi, v' katiro se visharji sa prid deshele sbirajo.

S a p o p a d i k

pervih bukuv, perviga dejla:

Stran

Pogovor. I

U v o d.

Potreba stanov, ter kmetoufhkiga ka-
kor drugih. 23

I. Postava.

Od Semle.

Od fort ali podob semle. 25

Od sposnanja semle 27

Od pobolshanja semle. 29

II. Postava.

Od Merglna ali Laporja:

Lepo perpovedovanje od Merglna. 30

Kej se Mergl najde? 33

Kakofhine farbe je Mergl? 34

Kako se sna sposnati ta pravi Mergl? 34

Ko-

Koliko fort je Mergl?	36
Sakaj se morejo forte Merglna dobro vejdti?	36
Kedaj se more Mergl na njivo pelati?	37
Koliko Merglna se ima na njivo sapelati?	37
Mergl na veliko lejt njivo pognoji. . .	38
Kaj Mergl na njivah opravi?	38

III. Postava.

Od Gnoja.

Kaj vse se sna sa gnoj oberniti?	41
Katira shivina pred drugo da bolshi gnoj?	42
Po katiri redi se more shivinsko blato v' dobroti verstiti?	43
Na kaj se ima per steli gledati?	43
Od gnojilha, ali gnojne jame.	44
V' gnojno jamo se nima nobena voda stekati, inu kadar je gnojnize obil- no, sa kaj se sna oberniti?	45
Kedaj se ima gnoj vun vositi?	45
Koliko gnoja potrebuje vsaka njiva?	47
Po mnogi forti semle se more tudi mного gnojiti.	47

IV. Postava.

Od Oranja.

Od velikiga prida oranja.	49
Kaj je oranje?	51

Sa-

	Stran
Sakaj je oranje potrebno?	51
Sakaj se more globoko orati?	52
Kako globoko se more vsaka sorta semle orati?	53
Isgovori super globoko oranje nize neveljajo.	54
Brasde široke so škodlive.	55

Od Prahe.

Ali je dobro njivo pred sejto vezokrat orati?	57
Valz preahlo semlo potrdi.	58
Kedaj se ima njiva, katira bo v' spom- ladi obšjana, isprashiti?	58
Od njiv po hribih.	59

Od Ogonov ali osredkov.

Po forti, inu naturi semle se morejo tudi ogoni delati.	60
Kako se snajo njive po mozharinah napraviti?	62
Koliko njiv se spodobi sa kmeta? S' enim pogovorom med dvema kmetama.	64

V. Postava.

Od femenskiga Serna.

Is zhesa obstoji femensko serno?	70
Katiro serno sa seme velja?	71
	Na

Na kaj se ima per femenskimu sernu gledati?	72
Kako se sna pravizhno femensko serno, ali feme dobiti?	74
Kadar se femensko serno kupi, na kaj se ima gledati?	76
Sakaj vsako serno na vsaki semli enako dobro ne parma, ali ne rodi?	76
Je dobro eno forto serna, ali femena vedno na eno, inu tajsto njivo sijati?	77
Kaj sa eno forto semle vsaka forta serna, ali shita shelji?	78
Od ajde.	78
Kaj se sna v' flabo semlo sijati?	79

VI. Postava.

Od Sejtve, inu Shita.

Po naturi semle se more ali redzhej, ali gostej sijati.	80
Vuk sa sijavza.	82
Ali je sa svetovati, inu nuzno, de se feme pred sejtvo namaka?	83
V' zhem? tri pomozhki.	84
Od zhafa sa sejtvo.	86
Per sejtvi na dneve ali mesiz gledati, je nespametno.	87

Od Snetja ali Snetlivza v' Shiti.

Kaj je snetje, ali snetlivz?	89
Od sposnanja snetlivza, inu njegove shlahte.	90
Od	

	Stran
Od velike fhkode, katiro fnetlivz dela,	91
Svirki fnetlivza.	93
Pomozhki fnetlivza k' shiti varvati.	95
Pomozhki fnetlivza od shita odgnati.	99
Pogovor, katir se je med mano, inu med enim kmetam saref godil.	101
Od fnetlivza v' ershi.	107
Kako je fhkodlivo fnetlivo ersh v' ma- lin dati!	108
Od fnetja v' jezhmenei, ovsi, inu profi.	109
She en urshah fnetlivza.	109

Od Brane.

Sakaj je brana?	110
Pirja, ali pirenza sa kaj se sna oberniti?	111
Isorana njiva, sakaj se ona pred fejtvo s' brano poravnati more?	114
Kaj je bolfhi pod plug, ali pod brano sijati?	114
Na kaj se ima po simi per posijanih njivah gledati?	115
Od Plezhve.	116
Od Shetve.	118
Kedaj je zhaf sheti?	119
Kaj je bolfhi s' kofo, ali is serpam sheti?	119
Od Kosouzov, inu stav.	121
Szimneno shito, kako se more sa shi- vefh perpraviti?	123
Regelze sa kmeta, kako se more shi- to na fkeden ali pod svositi.	124

Od Mlazhve, inu mlatizhov.	125
Od Vejanja.	128
Od Vevnika, ali veternze.	129
Od Shitnize.	130
Kaj sa eni kraji niso sa shitnizo?	131
Kako more dobra shitniza storjena biti?	132
Kako se more shito na shitnizo na- fipati?	133
Od Molov, inu njih shlahte.	133
Sedem pomozhkov mole k' shiti var- vati, inu pet pomozhkov molavo. shito od fovrashnika refhiti.	134
Kaj sa eno zhaft ima kmet ifkati? V' treh isgledih.	139
Kmetfki stan je zhiflanja, ali zhafti vreden.	147
Od Zesarja Joshefa II.	148

